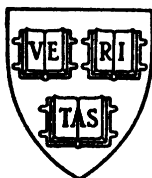

HARVARD LAW LIBRARY
4 057 032 716

VE RI
TAS

AZ

UZSORÁRÓL

ÉS

KAROS HITELÜGYLETEKRŐL

SZÓLÓ

1883 : XXV. T.-CZIKK MAGYARÁZATA.

IRTA

KŐRÖSI SÁNDOR

KÖZ- ÉS VÁLTÓ-ÜGYVÉD, A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUSOK DEBRECZENI FŐTANODÁJÁBAN NY. R. JOGTANÁR, EZ IDŐSZERINT ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPVISELŐ.

BUDAPEST, 1883.

KIADJA PFEIFER FERDINÁND.

TÁRGYJEGYZÉK.

Átalános rész.

Különös rész.

Első fejezet.

*

Második fejezet.

A hitelezési ügylet biztositásának tiltott módjáról.

Harmadik fejezet.

A kamatokról.

Negyedik fejezet.

A korcsmai hitelről.

ELŐSZÓ.

Azon erkölcsi és vagyoni károk, melyeket hazánkban az uzsorások telhetetlen vagyonvágya, s embertelen eljárása okozott: felháboritották a közvéleményt, s a felháborodott közvélemény az uzsora korlátozását, s az uzsorások megbüntetését törvényhozásunktól hangosan követelte.

Törvényhozásunk nem zárkozhatott el a közvélemény hangosan nyilvánitott óhaja, s az uzsorások által kifosztott ezer meg ezer család jajkiáltásai elől. — Megalkotta az „*Uzsoráról és káros hitelügyletekről*" rendelkező törvényt, hogy az uzsora további pusztításai elé korlátokat állitson.

A tőkekamat szabadság barátai e törvény megalkotását valószinűleg hátralépésnek fogják tartani; de bárminek tartsák is ők e törvényt, mi ezt a magyar törvényhozás részéről nem hátralépésnek, hanem a társadalmi viszonyainkhoz alkalmazkodó törvényhozói eszélyességnek tartjuk.

Az okos törvényhozó feladata nem az, hogy bizonyos elméleteket vakon kövessen, vagy tán tovább fej-

leszszen, hanem az, hogy a társadalmi élet szükségleteinek megfelelő törvényeket alkosson.

Az emberiség a lefolyt századok tapasztalatain halad előre. — Minden nemzedék egy lépést tesz a tökéletesedés felé; minden század egy sugarát hagyja hátra a felvilágosodásnak, mely előre fényt vett a következő századok felvilágosodására.

A törvényhozónak fel kell használni a mult századok tapasztalait. — A törvényhozó — mondja a franczia nagyhirű jogtudós *Hélie* — inkább módosit mint teremt; inkább tökéletesit mint feltalál; inkább fejleszt mint rombol. — Ha néha merész ujitásokra vállalkozik : félrelépése nem tart sokáig, s visszatér azon elvekhez, melyeket az idő megpróbált, és a melyek hatalmának alapját képezik.

A magyar törvényhozás az 1868 : XXXI. t.-czikkben eltörölte a kamatláb magasságát szabályozó törvényeinket; ezzel felszabadult az uzsora.

Ámde az uzsora pusztitásai törvényhozásunkat már az 1877: VIII. t.-czikkben arra kényszeritette, hogy a kamatláb megállapitásának korlátlanságát azzal szabályozza, hogy a 8%-on felül kötelezett kamatoktól a birói jogsegélyt megvonja.

A tett tapasztalatok után jelen törvényünk ismét tovább ment, és büntetést szabott azokra, kik a szorultságban levő, könnyelmű, vagy tapasztalatlan egyéneket 8%-on felül vett kamatokkal vagyonukban megrongálják, vagy épen tönkre juttatják.

Igy tért vissza törvényhozásunk azon elvhez, melyet a régi törvényhozások is mindig szem előtt tartottak, hogy a törvényhozásnak a társadalom szükölködő, könnyelmű, és tapasztalatlan tagjait a vagyonkapzsi szivtelen emberek ellen védeni kötelessége.

A jelen törvény nem fogja ugyan az uzsora vétséget teljesen kiirtani, valamint nem irtja ki a büntető-törvény a gyilkosságot, rablást, lopást stb.; dehogy azt korlátozni, s ez által az uzsora esetek számát kevesbiteni fogja: arról meg vagyok győződve.

Most, midőn e törvény életbe lép, azon nézetben voltam, hogy hasznos dolgot fogok cselekedni, ha mint a képviselőház igazságügyi bizottságának e tárgyban volt előadója, a nagy közönség részére az uzsora és káros hitelről rendelkező törvényünkhöz felvilágositó magyarázatot irok.

Ezt annyival inkább szükségesnek véltem, mert a legközelebbi években az uzsoráskodás bűnös cselekményt nem képezvén: ennek ismérvei tankönyvekben elő nem adattak; s igy jogász közönségünk is hasznát veheti ennek már csak annyiban is, a mennyiben a törvényhozó intentióját, az egyes szakaszokhoz irt felvilágositásokból, megismerheti.

A törvényhozó intentióját pedig kölönösen biráinknak kell megismerni, mert a törvényhozó a biró belátásának mind a vétség minősitésénél, mind a büntetés kiszabásánál tág tért engedett.

Használhatni fogják e művecskét nemcsak ügyvéde-

ink, de a jogügyletek kötésével foglalkozó polgáraink is; különösen ez utóbbiaknak van szükségük a törvény helyes értelmezésére, hogy megtudhassák: mely esetben foglaltatik valamely jogügyletben uzsora-vétség.

E művecske megirásával tehát szándékom a törvény helyes alkalmazása és értelmezésére irányult. — Ha e szándékom megvalósul: fáradságomat eléggé megjutalmazva érzendem.

Budapest, ápril hó 20-án 1883.

Az iró.

1883 : XXV. TÖRVÉNYCZIKK.

Az uzsoráról és káros hitelügyletekről.

(Szentesitést nyert 1883. évi április hó 27-én, kihirdettetett az országos törvénytárban 1883. évi május hó 2-án.)

ELSŐ FEJEZET.

Az uzsora vétségéről.

1. §.

A ki másnak szorultságát, könnyelműségét vagy tapasztalatlanságát felhasználva, olyan kikötések mellett hitelez vagy ád fizetési halasztást, melyek a neki vagy egy harmadiknak engedett tulságos mérvű vagyoni előnyök által az adósnak, vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmasok; vagy oly mérvűek, hogy az eset körülményeihez képest, a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közt, szembeötlő aránytalanság mutatkozik: az uzsora vétségét követi el és egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal, és száz forinttól két ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ezen felül a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is együtt, vagy külön kimondható.

2. §.

A ki az uzsora elpalástolása végett előzetes birói határozatot vagy egyezséget eszközöl ki; vagy az uzsora előnyeit szinlett ügylet vagy váltó alakjába rejtve kötteti ki; vagy az uzsorás ügyletből eredő kötelezettség teljesitését, a hitelt nyerő fél becsületének lekötésével, eskü alatt, vagy hasonló megerősitések mellett igérteti

meg magának; vagy uzsorás ügyletekkel üzletszerüleg foglalkozik; vagy uzsora vétsége miatt már elitéltetett, és az utolsó büntetés kiállása óta tiz esztendő még el nem telt: két évig terjedhető fogházzal és négy ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel, valamint hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésével is büntetendő.

Ezenfelül az elitélt, ha belföldi és nem azon községi illetőségű, a melyben az uzsora-vétségét elkövette, ezen községből, — ha pedig külföldi, a magyar állam területéről kiutasitható.

3. §.

Az előbbeni §§-okban megállapitott büntetés megfelelően alkalmazandó arra is, a ki e tényállást ismerve, uzsorás követelést szerez meg és azt másra átruházza, vagy annak uzsorás előnyeit maga érvényesiti.

4. §.

A valósággal adott érték után 8%-t felül nem haladó kamat (1877: VIII. t.-cz.) kikötése, elfogadása, vagy érvényesitése, büntetőeljárás alá nem esik.

5. §.

Ezen törvény alkalmazandó azokra is, kik a jelen törvény hatályba lépése előtt keletkezett, valamely uzsorás követelést (1—2. §§.) a jelen törvény hatályba lépése után, a tényállást ismerve, a 4. §. korlátain túl érvényesitenek; kivéve, ha az ilyen követelés iránt, a törvény hatályba lépése előtt, jogérvényes birói határozat vagy birói egyezség keletkezett.

6. §.

Ha a zálogüzlet tulajdonos az 1881 : XIV. t.-czikk 11. §-a szerint megállapitott dijaknál magasabbakat kötelezteti, követel vagy szed, olyan körülmények között, melyek ezen cselekvényt uzsoravétséggé minősitik : ellene a 7-ik §-ban kijelölt biróság, a jelen törvényben meghatározott büntetésen felül, az 1881: XIV. t.-cz. 23.

§-ának második bekezdésében megállapitott mellékbüntetést is alkalmazni tartozik.

7. §.

Az uzsora vétsége felett a biráskodás a királyi törvényszékek hatásköréhez tartozik.

8. §.

Ha a büntető biróság vádlottat az uzsora vétsége miatt elitéli, itéletében semmisnek nyilvánitja azon ügyletet, melyben az uzsora tényálladékát ismerte fel; egyszersmind a megsemmisités jogkövetkezményeit következőleg állapitja meg:

1. a hitelezőt illeti azon érték, melyet valósággal hitelezett;

2. az adóst illeti azon vagyoni előny, melyet a valósággal hitelezett értéken felül akár maga, akár helyette más a hitelezőnek vagy az ő részére másnak a vagyonába juttatott, és ezen vagyoni előny értékének, a teljesités napjától számitandó 6%-os kamatai.

A mennyiben a fentebbi pontok szerint visszatéritendő összegek megállapitása, a hitelező részére többletet eredményez, ezen többlet erejéig, az eredeti követelés fedezésére szerzett biztositék érvényben marad.

9. §.

Az uzsora vétsége miatt a büntető eljárásnak a sértett fél vagy házastársa, vagy a fel- és lemenő rokonok, illetőleg a gyám vagy gondnok inditványa folytán van helye, s a közvádló a fennálló szabályok és törvényes gyakorlat értelmében jár el.

Az inditvány a három évi elévülési határidőn belől az 1878: V. t.-cz. 112-ik §-ában előirt három havi határidő eltelte után is előterjeszthető, és vissza nem vonható.

10 §.

Ha egyes községekben vagy vidékeken az elszegényedés átalánosan mutatkozik és gyanúokok merülnek

fel az iránt, hogy azt az elharapódzott uzsora okozza, vagy más jelek az uzsora elharapódzására mutatnak, a közigazgatási bizottság az ügyállást megvizsgáltatja s ha a gyanut alaposnak találja, az igazságügy ministerhez indokolt felterjesztést intéz, ki annak alapján az eljárást elrendelheti.

Ezen rendelkezést azonban az igazságügyi minister az okok megszüntével, és a közigazgatási bizottság meghallgatása után visszavonhatja; visszavonó rendelete azonban a már meginditott ügyek befejezését nem akadályozza.

11. §.

A büntető biróság által az uzsora-vétség tárgyában hozott és jogerőre emelkedett vád alá helyezési (közvetlen idézési) határozat közlése után, a polgári biróság az előtte folyamatban lévő eljárást felfüggeszti, és ha a per a felső biróságok előtt van, azonnal felterjesztést tesz az iratok visszaküldése végett, és az összes periratokat átküldi a megkereső büntető birósághoz. Ezen határozat ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

A büntető biróság által hozott vádaláhelyezési (közvetlen idézési) határozat jogerőre emelkedése előtt, a polgári biróságoknál folyamatban lévő perbeli és végrehajtási eljárás felfüggesztésének helye nincsen; és a büntető biróság megkeresésére, csupán az árverés foganatositása, a lefoglalt követelésnek a végrehajtatóra átruházása, és a készpénz kiutalványozása függesztetik fel.

12. §.

Ha a büntető eljárás nem az uzsora-vétség tényálladékának hiánya, vagy nem a bizonyitékok elégtelensége, hanem más ok miatt nem tétethetik folyamatba, vagy szüntettetik meg, a 9. §. szerint jogositottak keresete folytán, a polgári biróság itél az ügylet érvényessége felett; és ha az 1. és 2. §§-ban érintett feltételek fenforgása igazoltatik, az ügyletet megsemmisíti, és annak a jogkövetkezményeit a 8. §. értelmében megállapitja.

Ez esetben a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás alá tartozó ügyekben is a kir. járásbiróságok a sommás eljárás szabályai szerint járnak el.

13. §.

Az előző §. esetében, az ott megjelölt polgári biróság határoz az iránt is, hogy a követelés behajtása egészben felfüggesztendő-e; vagy hogy a végrehajtás csupán a biztositási intézkedésekig engedélyezendő.

14. §.

Uzsora-vétségért nincs büntetésnek helye, ha, mielőtt a 9. §. szerint jogositottak egyike inditványát megtette volna, a tettes az általa elkövetett törvényellenességet jóvá teszi, és az adósnak, vagy jogutódainak a már megkapott uzsorás vagyoni előnyöket, a megkapás napjától számitott 6%-os kamatokkal együtt visszatériti.

15. §.

Az ezen törvény alapján itélő biróságok, az uzsora tényálladékának megállapitásánál, a törvénynek a bizonyitékok teljességére vonatkozó intézkedéseihez kötve nincsenek.

16. §.

A jelen fejezet határozatai nem alkalmazhatók az olyan kereskedelmi ügyletekre, melyek bejegyzett kereskedők, mint hitelnyerők által köttetnek.

MÁSODIK FEJEZET.

A hitelezési ügylet biztositásának tiltott módjáról.

17. §.

A ki kiskoruaktól, vagy olyan személyektől, a kikre nézve a becsületszóval megerősitett fizetési igéret meg nem tartása állásuk elvesztését vonhatja maga után, a 2. §. esetén kivül valamely hitelügyletből eredő kötelezettség teljesitését, a becsület zálogával, becsületszóval, esküvel, vagy hasonló kifejezésekkel igérteti meg magá-

nak és ezen igéretet az adós ellen bármely uton felhasználja: kihágást követ el, és két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ezen kihágás felett a biráskodás, a királyi járásbiróságok hatásköréhez tartozik, melyeknél ezen törvényczikk 15. §-a irányadó.

18. §.

Az előző §-ban meghatározott büntetés alkalmazandó arra is, ki a tényállást ismerve, az ilyen módon biztositott követelést megszerzi, és a biztositást az adós ellen a jelen törvény hatályba lépése után érvényesiti.

HARMADIK FEJEZET.

A kamatokról.

19. §.

A kamatok elévülnek, ha a hitelező azokat három esztendő alatt nem követeli. Ezen elévülési idő azon esztendő végével kezdődik, melyben a kamatok jogilag követelhetők lettek.

A jelen törvény hatályba lépése előtt lejárt kamatok tekintetében a három esztendei elévülési határidő csak azon esztendő végétől számitható, melyben ezen törvény hatályba lépett.

20. §.

A 19. §. határozatai nem alkalmazhatók a pénzintézeteknél elhelyezett betételekre.

21. §.

Az 1877 : VIII. törv.-czikknek a jelen törvény által nem érintett intézkedései hatályban maradnak. Ugyanezen törvényczikknek 4. §-a pedig akkép egészittetik ki, hogy a biró 8%-nál magasabb kamatok biztositása, vagy behajtása végett, végrehajtást el nem rendelhet és nem foganatosithat.

NEGYEDIK FEJEZET.

A korcsmai hitelről.

22. §.

A vendéglőkben, korcsmákban és más italmérési helyiségekben — ide értve azon kereskedéseket is, melyek a szeszes italoknak kicsinyben eladására joggal birnak — kiszolgáltatott szeszes italok ára iránti követelések fejében, a biróság csak az alábbi módon meghatározott összeget itélheti meg, és az ennél magasabb összeg sem az adósnak, sem jogutódának követelésébe be nem számitható.

Az összeg nagyságát saját területére nézve az illető törvényhatóság a belügyminister jóváhagyása alá terjesztendő szabályrendelettel határozza meg; ez összeg azonban két forintnál kisebb és nyolcz forintnál nagyobb nem lehet.

A birói határozattal a hitelezőnek hasontermészetű minden korábbi követelése kiegyenlitettnek tekintendő, akár képezte az kereset tárgyát, akár nem.

A birói határozattal megállapitott követelés kiegyenlitése előtt ujabb hitelezésnek helye nem lehet.

Ezen §. rendelkezései azokkal szemben is alkalmazandók, kik a szeszes italok kicsinyben eladását jogosultság nélkül gyakorolják; de e mellett őket illetőleg az eddigi eljárás és büntetés is érvényben marad.

23. §.

A 22. §-ban érintett hitelezések biztositására kötött zálog- és kezességi szerződések semmisek.

24. §.

A ki a 22. és 23. §§. határozatainak kijátszása czéljából, valamely szinlett ügylet, vagy váltó, vagy más kötelező irat alakját használja fel: kihágást követ el, és 30 napig terjedhető elzárással és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A biráskodás ezen kihágás felett, a kir. járásbiróságok hatásköréhez tartozik.

25. §.

A szállodákban, vendéglőkben, vagy korcsmákban megszállott vendégek ellen, a szállást adó által támasztható követelésekre, a jelen fejezet határozatai nem alkalmazandók.

26. §.

Ezen fejezet szövege minden községben évenként szokott módon kihirdetendő és minden italmérési helyiségben, a vendégek által könnyen látható helyen, magyarul és az illető község jegyzőkönyvi nyelvén kifüggesztendő, és olvasható állapotban tartandó.

Azon vendéglős, korcsmáros vagy italmérő, ki ezen §. rendeletét nem teljesiti, az illetékes közigazgatási hatóság által, a községi szegényalap javára, ötven forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

27. §.

A jelen törvény egyéb részeiben azonnal, a korcsmai hitelre vonatkozókban pedig folyó évi julius 1-én lép életbe s végrehajtásával az igazságügy- és belügyministerek bizatnak meg.

ÁTALÁNOS RÉSZ.

Az uzsora-törvény jelentősége és történeti fejlődése.

1. §.

A legujabb időben közéletünk minden ágára kiható nevezetes és nagyszámu törvényeket alkotott törvényhozásunk, de ezek közt alig van egy is olyan, mely a társadalom minden rétegét annyira érintené, mint az „*Uzsoráról és káros hitelügyletekről*" rendelkező törvény.

Az uzsorások által hazánkban okozott erkölcsi és vagyoni pusztitások korlátozását hangosan követelte a közvélemény.

A társadalom e vérszopói által földönfutóvá tett ezer meg ezer szerencsétlen család jajkiáltásai behatoltak a törvényhozás teremébe, és e ragályos kór ellen törvényhozási óvintézkedéseket kértek.

Ez a betegség, mely ellen a társadalom törvényhozási óvintézkedéseket kért, nem a legujabb időben keletkezett.

Mióta emberi társadalom létezik; mióta az emberek egymással érintkeznek, adnak, vesznek, cserélnek, kölcsönöznek: a törvényhozásoknak folytonosan egy nagy társadalmi bajjal kelle küzdeniök.

E társadalmi baj az uzsora és ennek pusztitása.

Az uzsora duló pusztitásai ellen a társadalom gyakran erőszakos kitörésekben, forradalmakban keresett gyógyszert, s a törvényhozó *Solontól* kezdve a legujabb

időkig, törvényes korlátokkal iparkodott gátot vetni a mások véres verejtékéből gazdagodni vágyó szivtelen emberek e nemtelen szenvedélye rombolásainak.

Rómában, az első consulátusi uralom idejében, lázadásban tört ki a nép a patriciusok ellen, s a felkorbácsolt szenvedélyeket uzsora ellen hozott törvényekkel kellett lecsendesiteni.

Már a császárság ideje előtt szükségesnek találtatott a vagyonvágy korlátozása, s a kamatot száz után 1%-ban állapitották meg havonként. — Kölcsönök esetében ennél magasabb kamatot venni nem volt szabad. — A ki ezzel ellenkezőleg cselekedett : *Constantin* rendelete szerint becstelennek nyilvánittatott. — „*Improbum foenus exercentibus et usuras usurarum illiciti exercentibus infamiae macula irroganda.*“

Valentin, Theodosius és *Arkadius* rendelete szerint (386) az uzsoráskodás a rablásra szabott büntetéssel sujtatott.

A nagy nyomás következtében, mit az uzsorások a népre gyakoroltak, *Justinian* a kamatlábat a hitelező társadalmi állására való tekintettel állapitá meg. — Nevezetesen a főrangu személyek 4, a kereskedők 8, más polgárok 6% kamatra tarthattak igényt. — A pénzen kivül egyébb dolgok kölcsönzésénél meghagyta a 12%-t. — Nem volt szabad a tőkét a kamat előleges levonása által csonkitani és tőkének csak az adós által valóban megkapott összeg tekintetett.

Justinian azt sem engedte meg, hogy a kamat a tőkéhez csatoltassék, sem azt, hogy a kamat mint ilyen, külön tőke gyanánt *kamatoztassék.* (Anatocismus conjunctus et separatus).

A *canonjog* a kölcsönadott tőkétől semmi kamatot sem engedett venni, s mindazt uzsorának tekintette, mi a kölcsön adott pénzen felül a hitelező által elfogadtatott. Az uzsorást a szentségektőli kizárással, és a keresztyéni eltemetés megtagadásával rendelte büntetni.

A canonjog a kamatok szedésének helytelenitését a

vagyonkapzsiság és nyereményvágyra alapitotta. — Az uzsoráskodás gyalázatos szenvedélyét bünnek nyilvánitotta, mert keresztyén embernek önhaszonlesés nélkül kell cselekednie, mint ezt már Jézus tanitotta: *„Kölcsönözzetek, a nélkül, hogy abból valami hasznot remélnétek.“* (Lukács 6, 35).

A nyereményvágy uzsorássággá képződik, mely az emberben az embertársai nyomora iránti részvétet elfojtja.

Hogy a canonjogi felfogás, mely a kamatvételt egyátalában gyalázatos ténynek tartja, nem helyes: az ma alig képezi vita tárgyát. — Nem mindenik kölcsönnél vétetik a kamat nyereményvágyból, ép ugy nem, mint a föld terméke nem ily indokból engedtetik át másnak. — Valamint a földtulajdonosa nem itélhető el, ha földje használatát másnak bizonyos előnyért engedi át: ugy a tőkepénzesnél sem vehető rosz néven, ha tőkéjét bizonyos előnyért engedi át másnak. — E tette csak akkor lesz bünössé, s a társadalmat csak akkor fenyegeti veszélylyel, ha oly előnyt köt ki maga részére, mely az adóst vagyonilag megrongálja, vagy épen tönkre juttatja.

A canonjogot megelőző régi korban is gyalázatosnak tartatott a kamatvétel. — Sőt *Cicero* nemcsak a kamatügyletet, de a kereskedést is utálatos és piszkos foglalkozásnak tartotta, és csak a földmüvelést dicsőitette. — *„Illiberales et sordidi questus mercenariorum . . . . . Sortidi etiam putandi, qui mercantur a mercatoribus quod statim vendant . . . . . Omnium autem rerum, ex quibus aliquid aquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.* — (Cicero: de Offic. 1. 42, 150. §.)

Cato az uzsorást emberölőnek nyilvánitotta, s azt az emberölésre szabott büntetéssel sujtandónak mondotta. (Cicero: de Offic. II. 25. mondja: Et quum ille, qui quaesierat dixisset: Quid foenerari? tum Cato: Quid hominem occidere?)

Aristoteles, a görögöknél, szintén a földmüvelést dicsőitette, és a földmüvelés által nyert hasznot szabad

emberhez illőnek, a pénzügyletből eredett hasznot pedig utálatosnak tartotta, azt mondván, hogy a pénznyeremény természet ellenes valami, még pedig két okból. — Természet ellenes azért, mert a termék nem a pénzből származik, hanem másból nyeretik; és mert a pénz más czélra használtatott, mint a mire az rendeltetve van. — A pénz rendeltetése nevezetesen az, hogy csere eszközül szolgáljon. — *A kamat pedig pénzből előállt pénz, az ezutáni szerzés tehát természet ellenes.*

Nem lehet feladatom Aristoteles állításai birálatába bocsátkozni. A mai nemzetgazdászat az ő tanával ellenkező tant tanit. — Igaz, hogy a kamat a tőkének nem oly szerves növedéke, mint a borju a tehénnek; de hát a tehén borjáért, vagy tejéért kapott pénz sem oly szerves növedéke a tehénnek, mint a gyümölcs a gyümölcsfának; de azért a tejért vagy a gyümölcsért kapott pénz nem mondható gyalázatos szerzeménynek.

Nem megyek tovább fejtegetésemben. Az idézett nézeteket csak azért emlitettem fel, hogy feltüntessem: minő nézetek uralkodtak a régi időben a pénzt, kamatot és uzsorát illetőleg.

Az uzsoráról uralkodott nézetek természetesen befolyással birtak a törvényhozásokra is, és ezért oly változatos az uzsora-törvények rendelkezése.

A régi nézetek, a római és canonjog felfogása, befolyásolták hazai törvényhozásunkat is.

Mellőzvén a külföldi régibb uzsoratörvények rendelkezéseinek ismertetését: ezuttal csak arról óhajtok röviden szólni: *„mikép rendelkeztek hazai törvényeink az uzsoráról?“*

A 17-ik században egész Európában, s igy hazánkban is, a törvényhozásokat a canonjog befolyásolta.

Kétségtelen bizonyitéka ennek az 1622: XLVI. t.-cz. mely kölcsönök esetében a kamatvételt határozottan megtiltotta. Ezen t.-czikk alá tett jegyzet szerint hazánkban az volt a szokás, hogy a szükölködőknek *„absque interesse ex sola christiana charitate“* adtak kölcsönt.

Törvénytárunkban az *1647 : 144. t.-cz.* találunk először törvényes rendelkezést, mely a kamatláb megállapitásával foglalkozott, és e törvényczikk az *igazságos kamatot* száztól 6%-ban állapitotta meg.

De már az 1715 : 51. t.-cz. bevezető részében panaszolja, hogy sokan *„Salutis et charitatis immemores, usurariae pravitati et avaritiae dediti“* kölcsön adott pénzeiktől kamat név alatt szünő hasznok, vagy jutalom czim alatt a megengedett törvényes száztól 6% kamattal nem elégesznek meg, hanem maguknak *nyolcz, tiz és száztól több forintot köteleztetnek* és fizettetnek. Ugyanazért elrendelte, hogy jövőre senkinek sem szabad évenként száztól 6%-nál magasabb kamat mellett kölcsön adni, vagy a kölcsön kiadottakat folytatni. — Elrendelte továbbá, hogy a törvényes kamaton kivül semmi czim alatt *jutalom* vagy *ajándékképen*, akár *pénzben*, akár *élelemszerekben*, vagy *bármily vagyonban* (aut aliis quibusvis rebus) az adóstól elfogadni, vagy követelni nem szabad.

Az ez ellen cselekvők a királyi ügyész előterjesztésére (ad expositionem Fisci regii) a kamat vagy jutalom elvesztésében biróilag elmarasztalandók. — *A megitélt kamat 2/3 része a királyi kincstárt, 1/3 része pedig a feljelentöt illetendi.*

E törvényes intézkedések, s az ebben kiszabott büntetés, nem voltak képesek az uzsoráskodást meggátolni, mert már az *1723 : 120. t.-czikkben* szigorubb büntetésről kellett gondoskodni. — E törvényczikkben kimondatott, hogy az uzsorások a királyi ügyész felperessége alatt a vádlott személyes birósága által *„non tantum in totius interesse, sed etiam Capitalis amissione puniantur“*, és a mit adósaiktól a törvényes 6% kamaton felül követeltek, *kártéritésül* az adósoknak visszaitélendő.

Az *elvesztett töke és kamat 2/3 részben* a kir. kincstárt, 1/3 részben a feljelentőt illette.

Az *1802 : 21. t.-cz.* bevezető részében ismét az uzsora esetek szaporodásáról panaszkodik, és elrendelte, hogy az általa felemlitett törvények ne csak fenntartas-

sanak, de azokra is kiterjesztessenek, *kik maguknak kisebb összeg helyett nagyobbakat köteleztetnek;* hogy az adós által a hitelezőtől valósággal kapott összeg többé *ne a hitelezőnek*, hanem kamataival együtt *a kir. kincstárnak adassék*, épségben hagyatván a feljelentő illetőt rész; és a mi időközben a törvényes kamaton felül fizettetett: az, az adósnak fizettessék vissza. — Ezenkivül az uzsorás *pénzbeli*, *vagy mellesleg fogságbüntetéssel sujtassék.*

A római jog példájára hazai törvényeink is védelmezték a polgárokat az uzsorások ellen s mint az ismertetett törvényekből kitünik: fokról-fokra szigorubb büntetéseket szabtak azokra. — És mégis! — mondják a korlátlan tőkekamat szabadság védelmezői — *az uzsora hazánkban meg nem szünt.*

Igaz! e szigoru törvények nem szüntették meg az uzsorát sem hazánkban sem másutt. — De ebből nem lehet az uzsorát korlátozó törvények helytelenségére, vagy felesleges voltára következtetést vonni. — A *gyilkosság, rablás, lopás*, mióta rendezett emberi társadalom létezik: mindig szigoruan büntettetett; és mégis e büntettek a mai napon is elkövettetnek. — De azért ki állitja, hogy az ezen bűntetteket sujtó törvények helytelenek, vagy feleslegesek? — Mennyi gyilkosság, rablás, lopás követtetnék el akkor, ha e cselekmények törvényhozásilag büntettekké nem lennének nyilvánitva és szigoruan nem bűntettetnének.

Sem e bűntettek, sem az uzsora vétsége nem fognak megszünni mindaddig, mig az emberen az *indulatok* és *vágyak uralkodnak.*

A törvények nem is a bűntettek megszüntetésére, hanem a bűntettek elkövetésére, *hajlandó emberi akarat megfékezésére*, s ez által a büntettek kevesbitésére hozatnak.

2. §.

Hazánkban épugy, mint másutt a szigoru uzsora-törvények sikertelenségének oka leginkább *a nemzetgazdaság által felállitott uj tanokban keresendő.*

A nemzetgazdaság tanában azon tétel állittatott fel, *hogy a közjólétre való tekintetből az összes gazdasági forgalom, tehát a pénzpiacz forgalma is, az államhatalom teljes kizárásával, egyedül azon hatásoknak engedendő át, melyet a kinálat és kereslet közti természetes viszony idéz elő.*

E nemzetgazdasági tan szerint tehát az idegen tőkepénz használatának diját is nem az állami törvényhozás, hanem a kinálat és kereslet viszonya szerint a hitelező és adós vannak hivatva meghatározni.

E tan elterjedvén: a törvénykönyvekben létezett uzsorát tiltó törvények holt betükké váltak; nem adott többé azokra senki semmit, s igy hatályuk önmagukban megszünt.

Az uj, *manchesterinek nevezett*, iskola felállitott elmélete divattanná változott. — A parliamentekben, gyülésekben, sajtóban, mindenütt hangzottak a phrázisok, hogy *az állami hatalom gyámkodása felesleges;* az állami hatalomnak *nincs joga az egyéni szabadságot korlátolni*, s a gazdasági erőket káros békókba verni; *a pénzforgalmat kényszerszabályozni; a tulajdonjogot korlátolni; s a vállalkozási szellemet lekötni.*

Hangzottak e phrázisok mindenfelé különösen 1787 óta, a mikor *Bentham* ismeretes 13 levele megjelent, melyekben az uzsorát védelmezte. — *Bentham* 1787-ben, Oroszországban irt, első levelében e tételt állitotta fel: *„Nul homme parvenu àl'âge de raison, jouissant d'un esprit sain, agissant librement et en connaissance de cause, ne doit être empéché, même par des considerations tirées de son avantage, de fuire comme il l'entend tel marché que ce soit, dans le but de se procurer de l'argent, et que par conséquent, personne ne doit être empéché de lui donné ce qu'il demande aux conditions qu'il reut bien accepter.“*

A nemzetgazdasági uj elmélet apostolai főleg századunkban hangoztatták erősen, hogy az uzsoratörvények eltörlésével a tőkepénzesek által előidézendő verseny leszállitandja a kamatlábat, s az olcsóvá válandó

pénz emelni fogja a vállalkozási szellemet. — Az olcsó pénzzel megteremtendő élénk forgalom: majd paradicsommá alakitandja át az egész földet.

Feledték ez elmélet követői, hogy a világhatalommá fejlődött Anglia gazdagságát nem a kamatláb korlátlansága, sőt ellenkezőleg az ezelőtt csaknem két századdal *Anna* királyné idejében hozott szigoru uzsora-törvények uralma alatt szerezte. — Feledték, hogy az *angol parliament még 1818-ben az uzsoratörvény eltörlésére benyujtott inditványt visszautasitotta, és csak 1833-ban mérsékelte* anynyiban amennyiben a váltókat, és a három havi lejáratu kereskedői utalványokat ez uzsora-törvények szigora alól kivette.

Hogy *az uzsoratörvény a közgazdasági fejlődésnek utjában nem áll*; arra ma is hatalmas példa Francziaország, hol az 1807-ben hozott, s 1850-ben szigoritott uzsoratörvény ma is érvényben van. — E törvény a szerződéses kamatot polgári ügyekben 5 száztóli, a kereskedelmi ügyekben 6 száztóliban állapitotta meg. — A hitelezőre, ki ennél magasabb kamatot köt ki, vagy fogad el, büntetést szabott. — És még is ez a Francziaország a legutóbbi franczia-német háboruban reá rótt *öt milliard hadisarczot* a határidő eltelte előtt kifizette, állami költségvetésben *száz millió felesleges jövedelmet tüntet ki;* hitele pedig oly szilárd, hogy nem régiben, midőn a nyilvános közmunkák költségei fedezésére *egy milliard frank három százalékos* kölcsönt vett fel: ez összeg a pénzemberek által *36-szoros* összegben irattatott alá.

Mintha csak az ember azért állt volna társaságba, hogy egymás nyomorából, inségéből hasznot huzzon, és egymás vérét kiszázalékolja; *mintha az ember feladatát csak vagyonának szaporitása, s a meggazdagodás képezné, és nem léteznék az ember előtt semmi magasabb erkölcsi czél:* az uj tan hirdetői mindenütt azt hangoztatták, *hogy a tőkekamatláb korlátlansága az egyedüli eszköz*, mely az emberi társadalom jólétét megalapitani alkalmas, és a mely ország e tannak nem hódolván, a kamatlábat korlátoló törvé-

nyeket el nem törli: az véghetetlen nyomornak, és közgazdasági tönknek nézhet elébe.

A kamatláb korlátlanságának tana győzött.

Europa nagy részének törvényhozásai — Francziaország kivételével — egymásután eltörlötték az uzsoratörvényeket

Anglia törvényhozása 1854 (17 és 18 Vid. c. 90)-ben eltörölte az uzsora-törvényeket. — Angliát követték a *német birodalom* kisebb nagyobb államainak törvényhozásai az ötvenes és hatvanas években. — *Ausztria* 1868-ban; *Szardinia* 1857-ben törölte el az uzsora-törvényeket; a szardiniai törvény aztán 1865-ben egész *Olaszországra* kiterjesztetett. — *Svédországban* 1864-ben; *Spanyolországban* 1856-ban; *Belgiumban* 1865-ben töröltettek el az uzsoratörvények.

Ily átalános áramlattal szemben hazánk törvényhozása sem maradt tétlenül, s az *1868: XXXI-ik* t.-czikkben eltörölte az uzsora-törvényeket, kimondván *hogy a kamatlábat a szerzödöfelek irásbeli szerzödés által tetszésük szerint állapithatják meg.*

Szabad lett a vásár. — Mint mindenütt: ugy hazánkban is az uzsorásoké lett a hatalom, habár dicsőség nélkül. — Az emberiség e vérszopói felhasználták embertársaik nyomorát és szorultságát, s gyakran két, háromszáz százalékos kamatláb mellett forgatták pénzeiket. — E magas kamatlábbal véginségre juttatták azon embertársaikat, kik a kölcsönzés idejében még csak a nyomor kezdetéhez jutottak. — Betaszitották a nyomor örvényébe azokat, kik, midőn még kezeik közé kerültek, *csak az örvény szélén állottak.* — Számos családot megfosztottak azon vagyonuktól, melyet még az ősök szorgalma gyüjtött. — *Erkölcstelen tetteikkel megrontották a társadalmi erkölcsöket*, s miután az uzsoráskodás könnyü meggazdagodási eszköznek mutatkozott: *sok földmüves eladta birtokát, számos iparos elhagyta mühelyét*, s a jobban jövedelmező uzsoráskodással foglalkozott.

Az uzsorások által kifosztott és földönfutókká lett

szerencsétlen családok jajkiáltásai elől nem zárkózhattak el a törvényhozások, és gondolkodóba estek, hogy az uzsoratörvény eltörlésével talán helytelen utra léptek.

Közép-Europában csaknem általánossá vált azon óhaj, hogy a *vállalkozási szellem megrontása nélkül szükséges lenne oly jogállapotot állitani vissza, mely a polgár becsületes munkáját az uzsorások kicsapongásai ellen megvédené.*

A törvényhozások a kamatlábat korlátozó törvényeket azon reményben törölték el, hogy majd a kis tőkepénzesek nélkülözhető pénzeiket az eddig életben volt törvényes kamatnál egy-két százalék magasabb kamat mellett tömegesen fogják adni a hitelt keresőknek, mit eddig — a törvényes kamat — maximum mellett nem tettek.

Ámde, ez a remény nem teljesült.

A tapasztalat azt igazolta, hogy a kis tőkepénzes ismert uzsorásoknak adta át pénzét, a ki azt aztán magas kamatláb mellett szükségben, nyomorban levő egyének kizsákmányolására használta. — Azt állitották a kamatszabadság barátai, *hogy az uzsorát az uzsoratörvény teremti, s az, az uzsoratörvény eltörlésével meg fog szünni.* — Ez állitással szemben mit igazolt az élet, a tapasztalat? azt, hogy az uzsoratörvény eltörlésével az *uzsoráskodás nem szünt meg, a pénz nem lett olcsóbb, söt a kamatláb bámulatos magasra emelkedett.*

A tapasztalat azt is igazolta, hogy a társadalomban a kis birtokosok, és kis iparosok teljesen az uzsorások zsákmányaivá lettek. *Hazánkban is tapasztaltuk*, hogy az uzsorások a szükségben levő kis birtokost maguk keresték fel, hogy látszólag kedvező feltételek alatt neki kölcsönt ajánljanak, felkeresték olyan időben, midőn a kis birtokosnak baromra, ekére, vagy más gazdasági eszközre volt szüksége. — A kis birtokos a felajánlott pénzt a legközelebbi jó aratás reményében kölcsönkép elfogadta oly feltételek alatt, melyeknek sulyát csak akkor érezte, midőn azt vissza kellett volna fizetni.

A *jó aratás nem következett be;* alig lett a gazdának

annyi termése, mennyi családja fenntartása, és adója megfizetésére elegendő lett volna. — Ily körülmények közt a kölcsönt nem volt képes visszafizetni. — Az ügylet vége beperlés és birói végrehajtás lőn, a kis birtokos vagyona dobszóra került, s gyakran számos tagból álló családjával ki kelle hurczolkodni a boldogabb időben szerzett, vagy az ősöktől öröklött ház és földbirtokból és kezébe kellett venni a vándorbotot, hogy az országból kivándoroljon, vagy elzüllött állapotban szerte tévelyegvén szaporitsa Magyarország koldusai számát.

Hasonló helyzetbe jutott a kis iparos is, a kinek nyers anyagot készpénzért kellett vásárolni; mert hogy a nyers anyagot bevásárolhassa: gyakran tulságos magas kamat mellett vett fel kölcsönt, mit aztán — főleg ha készitményeit el nem adhatta — visszafizetni képes nem volt.

Igen feltünő pusztitást vitt véghez az uzsora a *hivatalnoki körökben* is. — A mely hivatalnok kölcsönhöz kényszerült folyamodni: az rendszerint uzsorás kezébe került, és ennek a hosszabbitásoknál kivetett hálójából nem szabadult ki mindaddig, mig családjával teljesen tönkre nem jutott, s igen gyakran az öngyilkos kézzel kioltott élettől meg nem szabadult.

Az uzsorások által a társadalomban előidézett eme visszás állapotok *megbotránkoztatólag hatottak a nép erkölcsi érzetére, és megzavarták a jogróli fogalmát.* — Mindannyiszor, valahányszor a biró, a kötött szerződés értelmében, az uzsorás tulságos előnyeit megitélni, s ez által az adós vagyonilag tönkrejuttatni kényszeritve volt: *felháborodott a nép erkölcsi érzete*, és e visszás állapotok törvényhozási orvoslását sürgette.

3. §.

Mivel a törvényhozónak nem szabad oly törvényeket alkotni, vagy ha már alkotott, azokat fenntartani, melyek a nép erkölcsi és jogi fogalmaival ellentétben állanak; mivel a nép az uzsoráskodást erkölcstelen üzletnek, az

uzsorásokat megbélyegzett és utálatos embereknek tartotta: *a közép európai törvényhozások elérkezettnek látták az időt*, melyben az uzsorások pusztitó üzérkedéseinek határt szabjanak, s a polgárokat ezek zsarolásai ellen büntető törvényekkel megvédjék.

Először is Ausztriában 1877-ben, julius 19-én Galiczia, Lodoméria, Krakko és Bukovina tartományok számára törvény hozatott, melyben az uzsora, és a korcsmai hitel által okozott gazdasági rombolások elé gát vettetett.

1878-ban a porosz országgyülésen tétetett inditvány egy törvényjavaslat benyujtására, mely a mindinkább növekedő uzsora, és az azzal összekötött *általános váltóképesség káros következményeit megszüntesse.* — Ez inditvány a porosz országgyülésen elvettetett ugyan, de *1879-ben már* a német birodalmi tanács kebelében tétetett ilyenforma inditvány, mely ott elfogadtatván: *21 tagból álló* bizottság elé utasittatott. — Ezen, a legkitünőbb államférfiak, jogtudósok, nemzetgazdák, és pénzemberekből álló bizottság a birodalmi tanácshoz *jelentést terjesztett be*, melyben előadta, hogy az uzsora káros pusztitásait nem polgári, hanem büntetőjogi törvényekkel lehet megorvosolni. — A német birodalmi kormány ennek következtében *1880. márczius 13-án* törvényjavaslatot nyujtott be, mely hosszu és tanuságos tanácskozás után *1880. május 24-én* törvényerőre emeltetett, és a német császár által szentesittetett.

Ausztriában 1879-ben tétetett inditvány a Reichsrathban az uzsora és némely káros hitelügyletek törvényhozási uton eszközlendő korlátolására; mely inditvány elfogadtatván: 24 tagból álló bizottsághoz utasittatott. Ugyanazon évi október 28-án az osztrák igazságügyi minister be is nyujtotta az e tárgyra vonatkozó törvényjavaslatot, mely aztán a megválasztott bizottsághoz utasittatván: az által végig tárgyaltatott és 1880. márczius 6-án jelentés mellett beterjesztetett.

Az osztrák törvényhozás mindkét háza által a beterjesztett javaslat beható tanácskozás alá vétetvén, és m

dosittatván: elfogadtatott, s az uralkodó által *1881. május 24-én szentesittetett.*

Azóta ezen államokban az uzsoráskodást büntető törvény korlátolja, s a lefolyt rövid idő alatt is ezen törvénynek ott sikeres hatása tapasztaltatott.

Hazai törvényhozásunk is észlelte azon káros hatást, melyet az 1868. XXXI. t.-cz. közgazdasági és erkölcsi viszonyainkban okozott, s azt az 1877: VIII. t.-czikkben mérsékelni óhajtotta, elrendelvén ezen törvényczikkben, hogy biró által nyolcz százaléknál magasabb kamat meg nem állapitható, s zálogjogilag sem elö nem jegyezhetö, sem be nem keblezhetö.

Ezen törvényi rendelkezés a nyolcz százaléknál magasabb kamattól csak a törvényes jogsegélyt vonta meg, de arra büntetést nem szabott.

Mindamellett ezen intézkedés is igen jótékonyan hatott gazdasági viszonyainkra, s megszüntette azon botrányokat, hogy 70—80%, sőt ennél is magasabb kamatok telekkönyvileg is bekeblezhetők legyenek, és biróilag megitéltessenek.

Még a kamatláb lejebb szállitására is kiható jótékonysága mellett is e törvényünk az uzsora visszaéléseit megszüntetni, vagy legalább akadályozni, képes nem volt.

Kormányunknak tehát gondoskodnia kellett, hogy az uzsora pusztitásai büntetőtörvénynyel korlátoltassanak, s népünk e közgazdasági járványnyavalya további pusztitásától megkiméltessék.

E czélból nyujtotta az igazságügyi miniszterünk azon törvényjavaslatot, mely az igazságügyi bizottság által módosittatván, törvényhozásunk mindkét háza által elfogadtatott és a fejedelem által szentesittetett.

E törvény azt czélozza, hogy a kamatláb azon viszonylagos korlátlansága, melyet az 1877: VIII. t.-cz. fennhagyott, annyiban korlátoltassék, a mennyiben ha egyesek nyolcz százaléknál magasabb kamatot, mások szorultságát, könnyelműségét, tapasztalatlanságát felhasználva vennének, s ez által azoknak vagyoni romlását idéznék

elő, vagy ha a hitelező által követelt vagy elfogadott anyagi előnyök oly mérvűek, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt szembeötlő aránytalanság mutatkozik: bünvádi uton megbüntettessenek. — De nem czélja e törvénynek, hogy a kamatmaximum meghatározásával a feleknek kamat megállapitási szabadságát teljesen megsemmisitse. — Meghagyja e törvény ez egyéni szabadságot odáig, mig az az állami jogrendet sértő és veszélyeztető visszaéléssé nem fajul.

4. §.

Ez átalános észrevételek előadása után, át kell térnem némely kérdések fejtegetésére, melyek az uzsora kérdés tárgyalásakor mindenütt fel szoktak merülni, és nálunk is felmerültek.

Ily kérdésekül jelentkeznek ezek:

1. *Uzsora-törvényben meghatároztassék-e a kamat maximum?*

2. *A polgári vagy büntetőjogi törvényhozás terén keressessék-e segély az uzsora ellen?*

3. *Az uzsora nem fog-e váltó alá rejtözni, s ennélfogva nem lenne-e czélszerü a váltóképességet csak a bejegyzett kereskedőkre szoritani?*

Lássuk e kérdéseket egyenként.

Azon nemzetgazdasági tant, melyet a nemzetgazdaság tanának lánglelkü teremtője állitott fel, hogy a *javak értékének meghatározására a kinálat és kereslet közti viszony befolyással van;* némelyek igen messzemenő elméletté fejlesztették, és nem elégedtek meg e befolyás nagy fontosságának elismerésével, hanem annak *mindenhatóságát proclamálták, és azt állitották, hogy azt korlátolni természet- söt észellenes lenne.*

Nem lehet tagadni, hogy a kereslet és kinálat egymáshozi viszonya nagy befolyással van a javak értékének meghatározására.

El kell ismerni, hogy a kölcsön szerződéseknél, a

felek szerződési szabadságának szabad folyást kell engedni. — Ámde az egyének e szabadsága nem absolut, s korlátozva van, mint minden egyéni szabadság, az összesség közérdeke által.

Az állami törvényeknek nem szabad azt megengedni, hogy a szorultságba jutott egyén, vagy a könnyelmű és tapasztalatlan ember a társadalom vagyonkapzsi, ravasz és szivtelen tagjai által kizsákmányoltassanak, és az egyéni szerződési szabadság czége alatt vagyonuktól megfosztassanak.

Mikép korlátoltassék törvény által — pénzkölcsönöknél — az egyén szerződési szabadsága, s minő óvszabályok állittassanak fel a szabadsággali visszaélés korlátolására? ez mai napig vita tárgyát képezi.

Vannak, *kik vissza akarnak menni a régi uzsora-törvények álláspontjára*, s azt mondják, hogy törvényben kell megállapitani azon kamat-maximumot, melyet kölcsönöknél a hitelező az adóstól vehet, és büntetéssel kell sujtani azon hitelezőt, ki e kamat-maximumnál csak egy százalékkal is többet merészel venni.

Mások fenntartani akarják a felek szerződési szabadságát, de büntetéssel kivánják sujtani azt, ki e szabadsággal visszaélve szorultságban levő, könnyelmű, vagy tapasztalatlan embertársait, magas kamatok követelésével, vagyonilag kárositja, vagy épen tönkrejuttatja.

Az *első*, nálunk az ellenzék többsége által a képviselőházban előadott, nézet helytelen. — A mai kifejlett nemzetgazdasági viszonyok közt *meghatározott, absolut és egységes kamatláb a gyakorlati életnek, a pénzforgalomnak; és az adós által a hitelezőnek nyujtott biztonság különböző fokának*, *nem felelne meg.*

A kamat, a nemzetgazdaságtan ismeretes tételei szerint *háromféle dijat tartalmazhat.* — Először: a kamatban benn foglaltathatik a *tőke használata átengedésének dija*; másodszor: *a tőke veszélyének dija, vagyis a koczkázati dij* (risico prämie); és harmadszor: *a hitelező fáradságának,*

és a tőke feletti őrködésének dija, a mi különösen a rövid határidejű kölcsönöknél jő tekintetbe.

A kamatfizetés és a szerződési viszony természetes alakulata. A *kamatfizetést jelenleg sem jogtalannak*, sem méltánytalannak nem találja senki. — A hitelező a tőkéje élvezetérőli lemondásával áldozatot hoz, mely a kamatfizetéssel egyenlittetik ki.

A kamat magassága felett a régi törvények akép döntöttek, hogy megállapitották azon legmagasabb öszszeget, melyet a szerződő feleknek kölcsönügyleteknél áthágniok nem volt szabad.

A mint már említém : a kamatban bennfoglaltatik a tőke koczkáztatásának dija is. — Nemzetgazdasági igazság, *hogy a tőke biztonsága és a kamatláb magassága mindenkor megforditott viszonyban állanak egymással.* — Ha a biztonság alább száll: a kamatláb emelkedik; és megforditva, ha emelkedik a biztonság: alább száll a kamatláb. — Miután a koczkázati dij is a kamatban van s igen természetes, hogy a kamatláb magassága a biztonság azon foka szerint méretik, a melyet az adós pénzügyi és gazdasági viszonyai a hitelezőnek az elvállalt kötelezettségek tekintetében nyujtanak. — *Ezért lehetetlen a kamatláb legmagasabb fokát törvényben megállapitani, mert azon biztonság, melyet az adós a hitelezőnek a tőke visszafizetése iránt nyujthat, egyénenként változik.* — Csak azon esetekre határozhat meg a törvény kamat-maximumot, ha a felek a tőketartozás kamatmennyiségéről nem szerződtek, vagy az adósnak a kamatfizetést birói itélet teszi kötelességévé. — A szerződéses kamatoknál a kamatláb fokának meghatározását a szerződő felek szabad egyezkedésére kell bizni, mert *a tőkepénz a mai forgalomban más szolgálatot tesz, mint a régi — kamat-maximumot meghatározott — törvények idejében.* — A régi időben a tőkepénz legtöbbnyire szorongató szükségben vétetett fel kölcsön, mig ma a pénz legtöbbnyire *productiv czélok elérhetésére kerestetik és alkalmaztatik.*

A magas kamat még magában nem állapitja meg az uzsorát, és nem képezi az uzsora vétség criteriumát.

Habár a hitelező magas kamat mellett engedte is át pénze használását az adósnak, de az megfeszitett szorgalommal azt jövedelmezőleg akép használja, hogy a jövedelemből a kamatot is megfizetheti, saját vagyona is növekedik: azt uzsorának tekinteni nem lehet. — Ha például: Á. tőkepénzes B. épitőmesternek 30,000 forintot 25 % kamat mellett a végett kölcsönöz, hogy ez üres telkére értékes házat épitsen, melyet aztán haszonnal eladhasson, és B. épitész fel is épiti a házat, s eladja oly haszonnal, hogy a vételárból a tőkét kamataival együtt visszafizetheti, ezenkivül magának még 12,000 forint haszna marad: Á. tőkepénzes uzsorásnak nem tekinthető.

Ha a kamat-maximumot a törvény például 6 %-ban előre meghatározta volna, Á. tőkepénzes nem kölcsönözte volna oda 30,000 forintját B-nek, mert ennek nem volt annyi értéke, hogy e tekintélyes összeg visszafizetését biztosithatta volna. — Csekély nyereményért a tőkepénzes pénzét nem koczkáztatta, s igy az értékes ház fel nem épülhetett volna. De mivel a tőkepénzes ismerte az épitész ügyességét: remélte, hogy az értékes házat képes lesz felépiteni, tehát tőkepénzét kamataival együtt visszakapandja. E koczkázatért megérdemelte a magas kamatot, az adóst vagyonilag gyarapitotta, a várost egy csinos házzal szépitette; tehát *sem a köz, sem a magánérdek nem sértetett.*

Mint e példa is igazolja: a magas kamat egymagában még nem uzsora. — Uzsorává csak akkor lesz, ha a hitelező magas kamat mellett valamely szükségben levő, könnyelmű, vagy tapasztalatlan embernek ad kölcsönt, ki már megrongált vagyoni viszonyai mellett a magas kamatot megfizetni képtelen, vagy ha megfizeti: azt saját vagyonának elvesztésére juttatja.

A *becsületes hitelező* abban különbözik az uzsorástól, hogy ha adósától magas kamatot követel is, adósát va-

gyonilag nem akarja tönkre juttatni, sőt azt czélozza, hogy adósa vagyonilag gyarapodjék. — *Ellenben az uzsorás* azért követel adósától magas kamatot, hogy a tartozás megfizetése határidejének időnkénti meghosszabbitásával azt vagyonilag tönkre tegye, sőt hogy birói végrehajtás és árverezés utján annak vagyonát potomáron saját kezeibe keritse.

Ha törvény határozza meg a kamat-maximumot: az esetben a becsületes hitelező visszavonul a kölcsönzési ügylettől; nem koczkáztatja pénzét, nem koczkáztatja becsületét és szabadságát, s átengedi a hitelezési ügyletet a professionatus uzsorásoknak.

A verseny nélkül maradt rosszlelkű uzsorások drágábban fogják pénzeiket a pénzkeresőknek kölcsönözni, mert most már nemcsak pénzük elvesztését koczkáztatják, de kiteszik magukat az uzsoratörvényben kiszabott szigoru büntetésnek is.

Mint az előadottak igazolják: törvényben nem lehet meghatározni oly kamat-maximumot, mely a gyakorlati életnek, a pénzforgalomnak, és az adós által nyujtandó biztositéknak absolute megfelelne. — Ez *okból törvényünk* a régi uzsora-törvényeink álláspontjára vissza nem térhetett, s nem állapitott meg *kamat-maximumot oly módon, hogy annak már csak egy százalékkali átlépése is megállapitaná az uzsoravétség tényálladékát.*

Törvényünk a *két véglet közt*, t. i. a kamatláb absolut szabadsága és a törvény által meghatározott kamat-maximum között, *közép állást foglalt el.*

Nem ismeri el az absolut kamatláb szabadságot, de nem is köti meg a felek szerződési szabadságát meghatározott kamatlábnak a törvénybeni felállitásával.

Ez álláspont elfoglalására uzsora-törvényünk *már az 1877: VIII. t.-cz. által utalva volt.* E törvényczikk a szerződőfelek kamatláb meghatározási szabadságát annyiban korlátolta, hogy a 8%-on felül megállapitandó

kamattól a törvényes jogsegélyt megvonta; ezenfelül sem polgári sem büntetőjogi más következményt nem állitott fel, tehát a 8 %-on felül veendő kamatokat nem tiltotta.

Ezen törvény által felállitott korlátnak meg lett azon jó következménye, hogy a botrányosságig magas kamatok sem telekkönyvileg jelzálogjoggal be nem kebeleztethettek, sem biróilag meg nem itéltethettek; de az álügyletek és váltó alá rejtőzött uzsora pusztitásait meg nem gátolhatták.

Uzsora-törvényünk egyfelől az 1877: VIII. törvényczikkünkkel nemcsak össze nem ütközik, de *söt azt kiegésziti;* másfelől a 8 %-on *felüli kamatvételt* csak *feltételesen rendeli büntetni.* — Oly álláspontot foglalt el tehát, mely hazánk gazdasági viszonyainak és népünk erkölcsi és jogi fogalmainak megfelel, amennyiben a nép nálunk sem tartja uzsorásnak azt, a ki nem nyolcz, hanem 9 vagy több kamatot vesz, ha azt oly adóstól veszi, ki a magas kamatu kölcsönnel nem hogy magát vagyonilag megrongálta volna, de sőt a kölcsönt szorgalmas tevékenységével a maga vagyonosodására használta fel.

5. §.

Áttérek azon kérdés fejtegetésére:

A polgári-, vagy a büntetö-törvényhozás terén kerestessék-e segély az uzsora ellen?

Átalánosan tudva van, hogy az uzsorások üzelmei által okozott erkölcsi és vagyoni pusztitások korlátozását a fölháborodott közvélemény hazánkban is hangosan követelte. — Az ezer meg ezer földönfutóvá tett szerencsétlen család jajkiáltásai elől a magyar törvényhozás sem zárkózhatott el. — Törvénynyel kellett e társadalmi bajon segiteni, csupán az volt a kérdés: *a törvényhozás melyik terén nyujtassék segély a szerencsétleneknek; a polgári vagy a büntetőjogi törvényhozás terén?*

Törvényünk a büntetőjogi törvényhozás terén akart e bajon segiteni. — A polgári magánjog, hogy elégtelen az uzsora visszaélései korlátolására: igazolja az 1877. VIII. t.-czikkünk, mely a hitelviszonyok mélyébe vágó intézkedései daczára is az uzsora visszaéléseit kellő határok közé szoritani képes nem volt.

Orvoslást tehát a büntetőjog terén kellett keresni, mert az uzsora kárositásai *tulmennek az egyén megkárositásán, s az uzsorás oly közveszélyü tettet követ el, melynek rossz hatása kihat a társadalom összességére.*

Igaz, hogy a mint t.-javaslatunk indokaiban is találólag felemlittetett, a büntetőjogi intézkedésektől sem várható teljes siker, s a büntetések visszatartó hatása sem lesz elegendő az uzsora megszüntetésére. — De a büntetőtörvények hatását nem is azon szempontból kell megitélni, hogy a társadalom elvetemült része azok által vissza fog riasztatni, hanem abból, hogy a társadalom azon nagy osztálya, mely sem nem ily elvetemültekből, sem nem szilárd erénynyel biró egyénekből, hanem olyanokból áll, kik a rossz által megközelithetlenek, de a jóra képesek és fogékonyak, és a törvények fenyegető figyelmeztetésére szorulnak, hogy az erkölcsösség és jogosság határán belől maradjanak: ezekre nézve az uzsorát tiltó büntetőtörvényi határozatok nem lesznek hatástalanok.

Ha a törvényhozás az uzsoráskodást büntetendő cselekménynek jelentette ki: ez által sanctionálta a nép itéletét, mely az uzsoráskodást becstelen és erkölcstelen tettnek tartja, s igy sokan, kik már becsületérzésből is tartózkodnak törvényileg tiltott cselekményt elkövetni, az uzsorás ügyletektől vissza fognak riadni.

Az uzsora visszaélései ellen bár hatásos szer a büntetés: mindamellett ez egymagában nem elegendő. A közgazdasági viszonyok javitása, kellő számu bankok felállitása kell, hogy a büntetőjogi intézkedéseket kiegészitsék.

6. §.

Szóljunk most már azon kérdésről:

„Vajjon az uzsora nem fog-e váltó alá rejtözni, s ennélfogva nem lenne-e czélszerü a váltóképességet csak a bejegyzett kereskedökre szoritani?“

A tapasztalat bebizonyitotta, hogy az uzsorás szerződések kötésére, főleg az 1877. VIII. t.-cz. meghozatala után, leginkább a váltó használtatik. — *A váltó egyszerü alakja*, **és kivételes szigoránál fogva a hitelező legkényelmesebb eszközét képezi, melylyel tapasztalatlan adósát váltói szigor mellett lekötelezheti, az ellen nemfizetés esetében, gyorsan eljárhat. — Ha a hitelező követelését** *másra átruházni akarja:* **ezt legkönnyebben a váltón teheti. — Ha az uzsorát** *elpalástolni akarja:* **erre a váltó a legalkalmasabb eszköz. —** *Ez okból nemcsak a külföldön*, **de nálunk is az uzsoratörvény alkotásakor inditványok tétettek az átalános váltóképesség megszoritására, de azok mindenütt elvettettek. —** *Hazánkban is*, *a sajtóban*, **egyleti gyülésekben nézetek nyilvánultak, melyek a váltóképességnek a bejegyzett kereskedőkre szoritását sürgették.**

Törvényhozásunk a váltóképesség megszoritását *mellözte*, **mert nem akarta az 1876. XXVII. t.-cz. azon rendelkezését már most alig pár év lefolyása után megbolygatni,** *hogy szenvedö váltóképességgel bir mindenki*, *ki terhes szerzödéseket jogérvényesen köthet.* **— Igaz, hogy a váltóképességnek a 24. évet betöltött nőkre lett kiterjesztése, hazai viszonyaink közt, korainak látszik; de törvényhozásunk ugy fogta fel a váltótörvényt, mint oly** *nemzetközi intézményt*, *melyröl egyoldalulag — a többi államok váltótörvényeire való tekintet nélkül — hazai forgalmunk veszélyeztetése nélkül nem rendelkezhetik.*

Azon polgárisult államok, melyekkel mi kereskedelmi összeköttetésben vagyunk, elfogadták törvényeikben a nőkre is kiterjesztett átalános váltóképességet. — Törvényhozásunknak is tehát alkalmazkodnia kellett a

velünk kereskedelmi össeköttetésben levő államok váltótörvényeihez.

A váltóképesség megszoritása nézetem szerint, nemcsak *a kereskedelmi forgalomra, hanem a mezögazdaságra és iparra nézve is* igen káros lenne, mert a váltóhitel jótéteményeit ma már ezek sem nélkülözhetik. — A mezőgazdaság és ipar intensivebb üzésére is a váltó legjobb hiteleszköz.

Az uzsoráskodást nem a váltóképesség terjedelmes volta teszi veszélyessé, hanem a váltóvali visszaélés; ennélfogva nem a váltóképességet, hanem a váltóvali viszszaélés lehetőségét kell korlátolni.

A váltó, tekintve szigorát, s a gyorsaságot, melylyel vele mind fizetés, mind engedményezés történhetik: semmiféle más adóslevéllel nem pótolható; ez okból a forgalomra, főleg a pénzintézetekre való tekintetből nélkülözhetlen hiteleszköz.

Olvastunk hazai sajtónkban is nézeteket, melyek szerint a váltóképességet a parasztoktól meg kellene vonni, és csak a nagy birtokosokat lehetne váltóképesekül meghagyni. — De hát mai viszonyaink közt mikép lehetne törvényben definiálni a parasztot, a nagy birtokost? Ki a paraszt? Ki a nagy birtokos? — A társadalmat sem születés, sem foglalkozás szerint nem lehet ma ugy osztályozni, hogy némely társadalmi osztálytól a váltóképesség megvonható lenne.

A földbirtokos is vállalatokba bocsátkozik; téglagyárat, czukorgyárat sat. állittat fel; ily üzleteknél már szüksége van a szenvedő váltóképességre.

Az sem használna semmit, ha a törvény a szenvedő váltóképességet a bejegyzett kereskedőkre szoritaná, mert a hitelező akkor azt követelné a hiteltkérőtől, hogy jegyeztesse be magát kereskedőül, és csak ezután adna neki kölcsönt. — E bejegyeztetést pedig az 1872. VIII. t.-cz. szerint minden nagykoru, sőt az atya, vagy gyámhatóság beleegyezésével még a kiskoru egyén is megtehetné.

De a szenvedő váltóképességnek a bejegyzett kereskedőkre szoritása az uzsorát ki nem irtaná, mert az más ujabb és bonyolultabb álügyletek, és szövevényes jogi álüzletek alá rejtőznék.

Az átalános szenvedő váltóképesség kérdése, annak korlátozásának a forgalomra és hitelre való befolyása sokkal fontosabb, semhogy azt uzsora-törvényben lehetne megoldani.

Igen helyesen tőn tehát a képviselőház, midőn az uzsora-törvényjavaslat tárgyalásakor a szenvedő váltóképesség megszoritásának kérdésébe nem bocsátkozott, hanem elfogadta *dr. Darányi Ignácz* inditványára azon határozati javaslatot, mely szerint *„felhivatik az igazságügyi miniszter ur, hogy a szenvedö váltóképesség korlátozása, és a csekélyebb összegü váltók váltójogi hatályának bizonyos korlátok közt leendö megszüntetése tárgyában tanulmányokat tegyen, s ezen tanulmányok eredményéhez képest a váltótörvény megfelelö szakaszainak módositása iránt, minél elöbb törvényjavaslatot terjeszszen elö.“*

E sorok irója, a képviselőházban mondott előadói bevezető beszédében jelezte, hogy a nemzetközi forgalom veszélyeztetése nélkül tanulmány tárgyává tehetnők e kérdést, hogy gazdasági viszonyaink s népünk müveltségének foka nem tenné kivánatossá, miszerint a nem kereskedő nők szenvedő váltóképessége korlátoltassék, s nemre és társadalmi osztályra való tekintet nélkül nem lenne-e czélszerü váltótörvényünkben a váltók használatát száz forinton felüli összegekre szoritani.

Ezek mindenesetre oly kérdések, melyek a megvitatást megérdemlik.

Uzsora-törvényünk e kérdések megoldását mellőzte, s a szenvedő váltóképességet nem korlátolta; de szigoru büntetéssel rendeli sujtani azt, ki az uzsora előnyeit váltó alakjába rejtve kötteti ki; ily módon meghagyta a váltó által nyujtott előnyöket, és korlátok közé szoritotta az azzali visszaélést.

7. §.

Törvényünknek még csak a negyedik fejezetéről, vagyis a *korcsmai hitelről* rendelkező részéről kell röviden szólnunk.

Köztudomásu dolog, hogy hazánk alsóbb néposztályaiban, a földmüves és kisiparosok osztályában, a korlátlan korcsmai hitel nagy vagyoni romlást okozott, és a szeszes italok mértéktelen ivása, valóságos társadalmi betegséget idézett elő.

Az ország olyan részeiben is, melyekben a nép az előtt nem igen ivott pálinkát, ma a pálinkaivás átalánossá lőn. Szivtelen korcsmai haszonbérlők e betegséget az által mozditják elő, hogy az ivásra hajlandó tudatlan emberekre akkor is ráerőszakolják rossz minőségű italaikat, midőn azoknak pénzük nincs. — Az ily gyakran öntudatlan állapotba jutott embereknek aztán kettős krétával rójják fel tartozásaikat. — A megnövekedett összegekről az adósoktól gyakran váltót, adóslevelet vesznek, sőt követeléseiket zálogokkal is biztositják. — E számitó, szivtelen hitelezők aztán adósaikat hosszabbitások utján megnövelt követeléseikért beperlik, nekik tetemes per- és végrehajtási költségeket okoznak; lefoglalt vagyonukat potomáron elárvereztetik, s a kizsákmányolt adóst családjával együtt koldusbotra juttatják, kivándorlásra kényszeritik, sőt gyakran az öngyilkosság karjai közé kergetik.

A jelen törvény czélja a korcsmai korlátlan hitel káros hatását az által mérsékelni, hogy a birót eltiltja a korcsmai tartozás megitélésétől azon esetre, ha e tartozás felülmulná azon összeget, melyet a törvényhatóságok saját területükre 2—8 forintig meghatározni fognak. — Hogy pedig a szeszes italok ára iránti tartozás össze ne halmoztassék: a törvény kimondja, hogy a birói határozattal, a hitelezőnek hasonnemű minden korábbi követelése kiegyenlitettnek tekintendő, akár képezte az kereset tárgyát, akár

nem; kimondja azt is, hogy a birói határozattal megállapitott tartozás kiegyenlitéséig, ujabban hitelezni nem szabad.

A korcsmai tartozások biztositására kötött zálog- és kezességi szerződéseket a törvény semmiseknek nyilvánitja; a törvény határozatai kijátszása czéljából azt, a ki valamely szinlett ügylet, vagy váltó, vagy más kötelező irat alakját használja fel, 30 napig terjedhető elzárással és 200 forintig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli a törvény megbüntetni.

E törvénynek kettős haszna lesz; egyfelől mérsékelni fogja a szeszes italok mértéktelen használatát, másfelől megóvja népünk alsóbb osztályát az eladósodástól, s igy a nagy mérvet öltött vagyoni pusztitásnak kellő határt vetend.

KÜLÖNÖS RÉSZ.

ELSŐ FEJEZET.

Az uzsora vétségről.

8. §.

Az uzsora fogalom meghatározása.

A törvény 1. §-a. „A ki másnak szorultságát, könynyelmüségét vagy tapasztalatlanságát felhasználva, olyan kikötések mellett hitelez vagy ád fizetési halasztást, melyek a neki vagy egy harmadiknak engedett tulságos mérvü vagyoni előnyök által az adósnak, vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni, vagy fokozni alkalmasok; vagy oly mérvüek, hogy az eset körülményeihez képest, a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás közt, szembeötlő aránytalanság mutatkozik: az uzsora vétségét követi el és egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal, és száz forinttól két ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ezenfelül a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is együtt, vagy külön kimondható.

Törvényünk 1. §-a ellen többfelől azon kifogás tétetett, hogy nem határozza meg az uzsora fogalmát, s igy nem lehet tudni, hogy mi hát az uzsora?

Azok, kik e kifogást tették, nem szabadulhattak meg a római és canonjogi, valamint a mi hazai régibb uzsora-törvényeinkben foglalt meghatározások benyomása alól. — E törvényekben kamat-

maximum lévén megállapitva: könnyü és igen egyszerü volt az uzsora fogalmának meghatározása. *Uzsora alatt értették azon értéket, melyet a hitelező az adóstól a törvényben meghatározott kamatmennyiségen felül vett.*

E fogalom meghatározás szerint azon hitelező, ki adósától a törvényben meghatározott 6%-on felül csak egy százalékkal is magasabb kamatot vett: uzsorás volt, és mint ilyen büntettetett.

A mi törvényünk nem állapitván meg kamat-maximumot: az uzsora fogalma és tényálladéka nem valamely határozott kamatlábtól tétetett függővé; s igy nem lehetett annak fogalmát ugy meghatározni, hogy az az uzsora összes ismérveit magában foglalta volna, mert hiányoznak az absolut és átalában alkalmazható criteriumok. — Különben is tanszerü meghatározásoknak nem törvényben, hanem tankönyvekben van helyük. — A helyesen szövegezett törvénynek nem az a feladata, hogy tudományosan definiáljon, hanem az, hogy szabatosan rendelkezzék.

Tankönyvekben meg lehet határozni az uzsora fogalmát; el lehet azokban mondani, hogy *az uzsora a hitelmüvelet azon módja, melyben a hitelező az adóst magas kamatokkal és halasztási dijakkal vagyonából kiforgatja.* — Talán meg lehetne ugy is határozni, mint azt a bécsi Reichsrathban egy képviselő meghatározta, hogy *az uzsora azon hitelügylet, melyben az egyik szerződőfélnek nincsen pénze, a másiknak meg nincsen szive.*

A meghatározásoknak tehát nincs a törvényben helyük. A mi törvényünk is e tekintetben követte az ujabb idő büntető törvényhozásának azon eljárását, hogy a törvényben iskolai definitiok helyett a biró részére szabályokat és utasitásokat nyujt, melyek a várt sikert kétségtelenül csak azon esetre eredményezik, ha a biró azokat helyesen felfogva, a törvényhozás által jelzett irányban, és intentiojának megfelelőleg alkalmazza.

Törvényünk ezek figyelembe vételével az uzsora fogalmát nem határozta meg, hanem csak annak ismérvei halmazatos felállitásával ugy irta körül, hogy a büntethető uzsora felismerhető legyen.

Lássuk tehát a büntethető uzsora vétség ismérveit.

9. §.

Az uzsora ismérvei.

A büntethető uzsora vétség *alanyai* lehetnek physikai személyek, testületek, mindennemű pénzintézetek, illetőleg azok, kik a collectiv személyek nevében cselekesznek, mert a törvény ezen szava *„A ki“* a hitelezők személye tekintetében különbséget nem tesz. Kivétel alá esik a 15. §. értelmében az, ki olyan kereskedelmi ügyletet köt, melyben a hiteltnyerő bejegyzett kereskedő.

Tényálladékának ismérvei:

Más szorultságának, könnyelmüségének, vagy tapasztalatlanságának felhasználása.

A büntethető uzsora első ismervét nem valamely meghatározott kamattétel, hanem az adós alanyi tulajdonságai képezik.

Ily alanyi tulajdonság a *szorultság*, illetőleg szorult helyzet. — Legtöbb esetben a szorult helyzet az indok, mely az adóst az uzsorás ügylet megkötésére kényszeriti. — Ezt a helyzetet használja fel az uzsorás hitelező, midőn az adóstól uzsorás kamatokat követel, vagy midőn fizetési halasztásoknál az adóslevélbe, vagy a váltóba vele a valóban kölcsönzött összegnél nagyobb összeget irat be.

A szorult helyzet oly sokféle lehet, mint az emberi nyomor. Leginkább azonban pénzhiányban, nevezetesen abban nyilvánul, hogy az adós tartozását kifizetni nem képes; az önfenntartásra, vagy családjának fenntartására szükségelt napi költségeket előteremteni nem tudja. — A családban bekövetkezett betegség, a család fenntartójának kereset és jövedelem nélküli állapota, a legszükségesebb élelmiszerek hiánya legtöbbnyire az indokok, melyek a család fenntartóját oly kötelezettségek elfogadására kényszeritik, melyekben a hitelezőnek, vagy egy harmadiknak tulságos mérvü vagyoni előnyök engedtettek.

A szorultságban levő egyén nem bir azon lelki nyugalommal, hogy elvállalt kötelezettségei káros hatását a jövőben átgondolni képes lenne. — Előtte csak a jelen áll; csak most kapjon pénzt, ez a fődolog; a jövőben, reményli, majd jobban fog a dolga menni.

Hogy a szorult helyzet *vétlen* legyen: az az uzsora tényálladékához nem kivántatik meg. — Ha az uzsorás a saját hibáján

kivül szorult helyzetbe jutott egyént zsákmányolja ki: megbélyegzőbbé teszi ugyan cselekményét, de az uzsora lényegét nem változtatja meg.

Az adós második alanyi tulajdonsága, melyet az uzsorás felhasználhat, a *könnyelmüség.*

A könnyelmüség is, mint a szorultság, az akarat szabad elhatározására korlátoló behatással bir. — A könnyelmü ember ügyletek megkötésénél gyorsan határoz, s nem gondolja meg elvállalt kötelezettsége jövendőbeni káros következményeit. — A tapasztalat azt igazolja, hogy a könnyelmü emberek legtöbbnyire vagyonos családok tagjai, kiket az uzsorások közbenjárókkal, alkuszokkal kerestetnek fel, pénzeiket kezdetben kedvező feltételek alatt rájuk erőszakolják, és később aztán, midőn a fizetési határidő elérkezik, ezek pedig fizetni nem képesek: oly terhes feltételek mellett hoszszabbitják meg a fizetési határidőt, hogy a kezdetben csekély öszszeg oly tetemes nagy összeggé növekedik, hogy annak kifizetése a könnyelmü adóst és családját vagyonilag megkárositja, vagy épen tönkrejuttatja.

Bünt. t. könyvünk 385. §-a mint *csalást* rendeli büntetni azon cselekményt, midőn valaki valamely kiskorúnak, vagy gondnokság alá helyezettnek tapasztalatlanságát, könnyelmüségét, vagy szorultságát saját, vagy mások nyerészkedési czéljaira felhasználja, s vele vagyoni kötelezettségeket vállaltat.

A csalás ezen esete azonban az uzsora vétségétől különbözik, mert b. t. könyvünk 385. §-ában a tettes azért büntettetik, mivel kiskoru egyén könnyelmüségével élt vissza. — Itt tehát a tényálladék criteriumát a kiskoruság képezi. — Ellenben az uzsoratörvényben nem kiskoru, hanem nagykoru egyén könnyelmüségéről van szó, s a bünösség abban áll, hogy az uzsorás nagykoru ember könnyelmüségét használja fel, s annak anyagi romlását idézte elő, vagy fokozta.

Ez okból kiskoru egyén ellen csalást igen, de uzsora vétséget elkövetni nem lehet.

Midőn a biró valamely hitelügyletnél az adós könnyelmüségét akarja megállapitani: szükséges, hogy legelőször is az ügylet jellegét vegye figyelembe. — Vizsgálja meg az adós gazdasági viszonyait a kölcsönzés pillanatában, mert leginkább a concrét jog-

ügyletnéli könnyelmüsége jő tekintetbe, nem pedig az egész életén át tanusitott könnyelmüsége, noha ez utóbbi sincs kizárva.

A könnyelmüség egyik esetének lehet tekinteni — mely gyakran előfordul — midőn a kölcsönkérő, hogy azonnal készpénzre tegyen szert, a hitelezőnek a kölcsönvett összeget jóval felülhaladó *biztos*, például jelzáloggal biró követelést enged át. — Ez esetben az engedmény a kölcsön alakja, s az uzsora-törvény hatálya alá esik.

Az adós a harmadik alanyi tulajdonsága, melyet az uzsorás felhasználhat, *a tapasztalatlanság.*

Ezen tulajdonság leginkább a társadalom kevésbé müvelt tagjainál mutatkozik, kik a pénzügyletek kötésében járatlanok. — Az uzsorás szerződések, főleg a rövidhatáridejü kölcsönöknél, gyakran oly eltakart záradékokkal fogalmaztatnak, hogy a tapasztalatlan adós észre sem veszi, minő terhes vagyoni kötelezettséget vállalt magára. — Legtöbb ily tapasztalatlan egyén található a földmivesek, kisebb iparosok és alsóbbrendü hivatalnokok közt, kik csekélynek látszó, de rövid határidő mulva fizetendő, például 30 forinttól naponként egy forint, vagy egy forinttól naponként egy krajczár kamatokkal az uzsorások által kizsákmányoltatnak. Ha aztán ily tapasztalatlan adósok a határidő lejártakor fizetni nem képesek: a kamatok tőkésittetnek és oly nagy összegekké növekednek, melyeknek megfizetése az adóst vagyonában megrongálja, vagy épen tönkre teszi.

10. §.

Az uzsora ismérveinek folytatása.

A büntethető uzsora vétség tényálladékának második ismérvét az képezi, hogy a hitelező *„olyan kikötések mellett hitelez, vagy ad fizetési halasztást, melyek neki vagy egy harmadiknak engedett tulságos mérvü vagyoni előnyök által, az adósnak vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmasok.“*

Ez ismérvből következik:

a) hogy uzsora vétségről csak hitelezések és fizetési halasztásoknál lehet szó.

Hitelezés alatt érti a törvény a kölcsönt és hitelbeni eladást. — Érti nemcsak a pénz, hanem más fungibilis dolgok kölcsönzé-

sét is. — Tagadhatatlan, hogy az uzsoratörvény leginkább a pénzkölcsönöket tartja szem előtt, mindamellett magában foglalja a pénzen kivül más helyettesithető dolgok kölcsönzését is. — Sőt tárgya lehet az uzsorának a hitelbeni eladásból származó adósság és attól fizetendő tulságosmérvü kamat is.

Az uzsora t.-javaslat 1-ső §-a tárgyalásakor báró *Kemény János* orsz. képviselő a képviselőházban a következő módositványt nyujtotta be: *A ki másnak szorultságát, könnyelmüségét, tapasztalatlanságát felhasználva, olyan kamat mellett ad pénzkölcsönt stb.* Ezt a módositványt, noha a képviselőháznak igen tekintélyes része pártolta: mindamellett a többség azt elvetette, mert a pénzkölcsön az uzsora fogalmát igen kis térre szoritotta volna. — A kölcsön fogalma már szélesebb lett volna, mert ez alatt nemcsak a pénzkölcsön, hanem egyéb helyettesithető dolgok kölcsönzése is értetett volna. — Legszélesebbre terjeszti az uzsora fogalmát a törvény ezen kifejezése „hitelez“, mert ez alatt a hitelbeni eladások is értetnek.

A hitelezésnél nem jő az tekintetbe, hogy az eredeti tartozás kölcsönszerződésből, vagy más ügyletből származott-e? Származhatik az adósságból adásvevésből, bérletdijból stb. Ez tökéletesen mindegy. — Mihelyt a vételár, vagy a bérletdij kölcsönkép engedélyeztetik és attól magas kamatdij szorultságban levő, könnyelmü vagy tapasztalatlan egyéntől követeltetik, tehát az uzsora egyéb ismérvei is megvannak, a jelen törvény alá tartozik az. — Ez által a törvény sok kijátszás elől zárta el az ajtót; nem bujhat az uzsorás más jogügylet köpenye alá.

Szokásos eljárás az az uzsorásoknál, hogy az adósnak nem készpénzt, hanem valamely értékes dolgot meghatározott és az értéket jóval felülhaladó árban engednek át. — Ily esetben, ha pl. A. egy értékes aranygyürüt adna át B-nek azon elhatározással, hogy azt B. eladván, a kapott vételárt tartsa meg, és azt bizonyos idő mulva fizesse vissza: nem lenne büntethető uzsora. — De ha A. a gyürü árát előre meghatározta és azon kikötéssel adta át B-nek, hogy az azt eladván, a nyerendő összeget kölcsönkép tartsa meg, de neki az előre meghatározott vételárt jóval felülhaladó összeget fizessen vissza: ha az uzsora vétség többi ismérvei is fennforognának, büntethető cselekmény lenne. — Ez ismérvből következik:

b) hogy büntethető uzsora vétség csak akkor forog fenn, *ha a hitelező magának vagy egy harmadiknak oly tulságos mérvü vagyoni előnyöket köteleztet, melyek az adósnak vagy a kezesnek az anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmasak.*

Ez ismérv szerint magában még nem elegendő, ha a hitelező tulságos mérvü vagyoni előny mellett kölcsönöz; ehez megkivántatik még, hogy a tulságos mérvü vagyoni előny az adósnak vagy a kezesnek anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmas legyen.

Itt az a kérdés merül fel: *mi értendő vagyoni előny alatt?* Nézetünk szerint mindennemű vagyonbeli elidegenités, melyet az adós a hitelező, vagy harmadik személy javára kölcsön vagy fizetési halasztásért enged.

Ide tartozik: ha az adós az okiratba a valóban kapott kölcsönösszegnél nagyobb összeget ir be; valamint az is, ha a hitelező a kölcsönből a kamatokat — az 1877 : VIII. t.-cz. 5-ik §-a ellenére — előre levonja.*)

Mindkét esetben a kapott összeg kisebb a visszafizetni kötelezett összegnél; mindkét esetben hiányzik a követelésnek megfelelő összeg; sőt részben tartozás nélküli kölcsön forog fenn, melyre a kamat fogalma nem alkalmazható, mert a hol tőke nincs: ott nem lehet kamatról beszélni. — Ily ügyleteknél már jelen van az uzsora és ezzel megkezdetett az adós kizsákmányolása.

Minden szolgáltatás, melyet az adós a hitelezőnek kölcsön vagy fizetési halasztásért enged: a vagyoni előny fogalma alá tartozik. Törvényünk szerint e vagyoni előnynek nem szabad tulságos mérvünek lenni. — *Mi a tulságos mérvü vagyoni előny?* azt a biró concret esetekben az adós vagyoni viszonyaiból, általa a hitelezőnek kamat fejében tett szolgáltatások mennyiségéből itélheti meg. A mit az adós kölcsönügyleteknél a hitelezőnek igért vagy adott: az egy egységes összegbe adandó, és a vagyoni előnybe beszámitandó.

---

*) Az 1877 : VIII. t.-cz. 5-ik §-a igy szól: „Az ezen törvényben megszabott mértéken felül kikötött és megfizetett kamatok visszafizetése nem követelhető. Jövőre azonban azon kölcsönnél, mely fél évnél hosszabb időre köttetett, a fél évet meghaladó időre kamatot előre levonni nem szabad.

A fél évet meghaladó időre, vagy a jelen törvényben meghatározott mértéken felül, bármily időtartamra előre levont kamatok s tőkéből lerovott összegnek tekintetnek.“

Kérdésül merülhet fel, *vajjon a vagyoni előny csupán pénzszolgáltatásra van-e korlátolva, vagy magában foglalja az az értékkel biró tárgyakat is?*

Nemcsak a készpénzre, de egyéb dolgokra is kiterjed a vagyoni előny fogalma. Az adós igen gyakran valamely vagyoni tárgyat, például: gabonát, bort, butordarabot, barmot stb. enged át kamat fejében a hitelezőnek, még pedig igen csekély árban. — Ezen az uton történik az uzsoráskodás leggyalázatosabb neme; ezen az uton okoz a hitelező az adósnak oly vagyoni kárt, mely azt tönkre juttatja. — Gyakori az eset, hogy fizetési hosszabbitásoknál az uzsorás a földmivestől legszükségesebb eszközeit, barmait, az iparostól szerszámait, vagy készitményeit csekély árban elveszi.

Ily esetekben köteles a biró a kamat kiszámitásánál a nem készpénzben tett szolgáltatások értékét összeszámitani. — Erre utalja őt a jelen törvényben is fenntartott 1877: VIII. t.-czikkünk 2. §-a, mely a kamat fogalmát a pénzen kivül más dolgokra is kiterjesztette.

Nemcsak hitelezésből, de *fizetési halasztásból* is eredhet az uzsora. — Sőt leggyakrabban a fizetési halasztás az a mód, a melyen az uzsorás az adóst anyagilag megkárositja. — Sok esetben az eredeti hitelezés még tisztességes kamat mellett történik, és az uzsoráskodás csak a fizetési halasztásokkal kezdődik, mig aztán a halomra gyült adósság annyira növekedik, hogy az adós tökéletesen tönkre megy. A hitelezés mellé a fizetési halasztást helyesen vette fel a törvény.

De hogy az uzsora vétségbeni bünszövetséget ellensulyozza a törvény: felvétetett a tényálladékba ezen kifejezés is *„melyek a neki vagy egy harmadiknak engedett“* stb. Ha ez a törvény szövegében nem lenne: akkor a valódi hitelező csak engedményeskép szerepelne az ügyletben, és szinleges hitelezőül előtérbe tolna egy vagyontalan egyént, kit némi dijban részesitene, és aztán az ügyletet vele mint engedményezővel magára ruháztatná. — Ily esetekben óvatosan kell a birónak eljárni és vizsgálat utján felderiteni, minő viszonyban vannak engedményező és engedményes egymással; nehogy a valódi bűnös a büntetés alól kibujhasson.

11. §.

Az uzsora ismérveinek folytatása.

A büntethető uzsora vétsége harmadik ismérveül a törvény ezeket mondja: *„vagy oly mérvüek, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt, szembeötlő aránytalanság mutatkozik.“*

Ez ismérv nem foglaltatott az igazságügyi miniszteri javaslatban.

A magyar igazságügyi miniszteri törvényjavaslat, valamint az osztrák uzsora-törvény az uzsora ismérvet abban állapitották meg, ha a hitelező oly feltételek alatt hitelez, melyek a részére engedett tulságos mérvü vagyoni előnyök által az adósnak vagyoni romlását előidézni vagy elősegiteni alkalmasok.

Ámde e fogalommeghatározás a büntethető uzsora eseteit nagyon szük térre szoritotta, és oly mozzanatokhoz kötötte, melyeket bebizonyitani gyakran nehéz, vagy épen lehetetlen. Az adós vagyoni romlását gyakran nem egy, hanem több uzsorás ügylet idézi elő. Gyakran tiz vagy több uzsorással áll szemben az adós és nem lehet bebizonyitani, hogy a több uzsorás ügylet közül, melyik idézte elő a vagyoni romlást. — Ennek aztán az lenne következménye, hogy noha a biró látná, hogy az uzsora ismérvei fennforognak, de mivel a vagyoni romlás okozását egyik uzsorás ellen sem lehetett bebizonyitani, mindenik uzsorást büntetés nélkül hagyni lenne kénytelen.

A német birodalmi uzsora-törvény példájára az igazságügyi bizottság czélszerünek vélte ez ismérvet is a szövegbe felvenni, és az aztán a törvényhozási tényezők által el is fogadtatott.

Ezen ismérv szerint uzsora-vétség forog fenn, ha az egyes eset körülményei szerint a hitelező a hitelezés tárgyával arányban nem álló kamatokat vett az adóstól. — Ha például a hitelező szorultságban levő, vagy könnyelmü embernek 50%-ra hitelezett, ki azt tán önfenntartására használta fel, vagy könnyelmü létére improduktiv czélokra forditotta. — Ennek megitélését a törvény a biróra bizta. — A biró tehát az eset minősége szerint köteles az adós személyi és gazdasági viszonyait lelkiismeretesen megvizsgálni, és mihelyt bebizonyitva látja, hogy az uzsora egyébb ismérvei

fennforognak, minden oly esetben kimondani a vétkest, a melyekben a hitelező részéről adott szolgáltatás és az adós részéről teljesitett ellenszolgáltatás közt az aránytalanság szembeötlő, mert itt az adós anyagi romlásának bebizonyitását a törvény nem követeli.

Az uzsora vétségének eseteit a törvény 1. §-ában egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal és száz forinttól kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel rendelte megbüntetni. Ezenfelül a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése is együtt, vagy külön kimondható.

E büntetés teljesen megfelel büntető törvénykönyvünk büntetési rendszerének, mert a fogház- és pénzbüntetést nem alternative, hanem cumulative állitotta fel.

Helyesen alkalmazza, habár csak az 1. §-ban permissive a hivatalvesztést és a politikai jogok felfüggesztésének büntetését is, mert a nép az uzsoráskodást becstelenségnek tartja. — Nem lenne helyes, ha az uzsoráskodással foglalkozó egyén közhivatalt foglalna el, vagy politikai jogokat gyakorolna; ez sértené a nép jogérzetét.

12. §.

A minősitett uzsora esetei.

2. §. A ki az uzsora elpalástolása végett előzetes birói határozatot vagy egyezséget eszközöl ki; vagy az uzsora előnyeit szinlett ügylet vagy váltó alakjába rejtve kötteti ki; vagy az uzsorás ügyletből eredő kötelezettség teljesitését, a hiteltnyerő fél becsületének lekötésével eskü alatt, vagy hasonló megerősitések mellett igérteti meg magának; vagy uzsorás ügyletekkel üzletszerüleg foglalkozik; vagy az uzsora vétsége miatt már elitéltetett, és az utolsó büntetés kiállása óta tiz esztendő még el nem telt: két évig terjedhető fogházzal és négy ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel valamint hivatalvesztéssel és a politikai jogok gyakorlatának a felfüggesztésével is büntetendő.

Ezenfelül az elitélt, ha belföldi és nem azon községi illetőségü, a melyben az uzsora-vétséget elkövette, ezen

községből —, ha pedig külföldi, a magyar állam területéről kiutasitható.

Azon esetekről óhajtott itt a törvény gondoskodni, midőn a hitelező akár a kölcsönzött tőke, akár a kamat tekintetében oly alakba burkolja a szerződést, melyben az uzsorás vagyoni előnye nem ismerhető fel azonnal. — Az elpalástolás gyakran az adós érdekében és tudtával azért is történik, hogy az adós hozzátartozói az ügylet valódisága tekintetében félrevezettessenek.

A palástolt, és szemben az 1. §-ban foglalt egyszerű uzsora esetekkel *minősitett* és „*usurae palliatae*" jelleg alatt ismert esetek közé főleg e következők tartoznak.

Ha a tőke-uzsora tekintetében az adós nagyobb összeg megkapását ismeri el, és e nagyobb összegtől fizet kamatot, mint a mit valóban kapott. — Vagy ha az adós az ügyletről kiállitott okiratban valótlan ténykörülményt bizonyit. Azt mondja nevezetesen, hogy nem készpénzt, hanem árucziket kapott a hitelezőtől, holott ez nem igaz. Készpénzt kapott az adós, de kisebb összeget, mint a mennyit az árucikk kitett értéke képvisel. — Ez esetben az uzsora az árucikk nagyobb értéke alá rejtetett.

Külföldön, és nálunk is gyakran megtörtént azon visszaélés, hogy a hitelező szinlett okirat alapján az adós ellen pert inditott, és azt birói itélettel az uzsorás követelés megfizetésében elmarasztaltatta. — A jogerőre emelkedett itélet alapján aztán az adós vagyonát, vagy fizetését lefoglaltatta, és csak e műtét után adta át az adósnak az uzsorás kölcsönt. Az ily eljárás gyalázatos kijátszása lett volna az uzsora-törvénynek; ez okból ez eset helyesen vétetett fel törvényünkbe. Az uzsora elpalástolására leggyakrabban a *váltó* használtatik. — Már az átalános részben előadtam, hogy a váltó kivételes szigora és egyszerű alakjánál fogva, az uzsora elpalástolására a legalkalmasabb eszköz. — Ehez még hozzá adhatjuk azon közönségesen ismert tényt, hogy az uzsorások legszivesebben kölcsönöznek *hamis váltóra*, mert ez által, mint dr. *Schwarze* (a németbirodalmi uzsora-törvényhez irt Commentárjában) mondja, az adóst még jobban lebilincselik, folytonosan bünvádi feljelentéssel fenyegetvén őt. — Indokolva van tehát azok szigoru megbüntetése, kik az uzsora előnyeit váltó alakjában köt-

tetik ki, s ekép nemcsak az adóst kárositják, de hitelét is rontják oly intézménynek, mely a világforgalom nélkülözhetlen tényezőjének bizonyult.

A minősitett uzsora esetei közé tartozik az az eset is, *midőn a hitelező a hiteltnyerő fél becsületének lekötésével eskü alatt, vagy hasonló megerősitések mellett igérteti meg magának az uzsora előnyeit.* — A becsület lekötése tagadhatatlanul oly eszköz, mely uzsorás ügyletekben az adósra igen gyakran kényszeritő hatással bir. — Leginkább használtatik e kényszeritési mód az uzsorások által oly egyéneknél, kiknek társadalmi állása nem engedi meg, hogy kötelezettségüket ne teljesitsék, vagy az általuk elvállalt kötelezettséget biróság előtt megtámadják. — A katonatiszt, a hivatalnok stb. ily igérettel a hitelező rabszolgájává válik, s főleg a fizetési hosszabbitásoknál kizsákmányoltatik.

Az uzsorások még más módon is vissza szoktak élni a becsületszó lekötésével.

A német birodalmi tanács kiküldött bizottságának jelentésében említtetik, miszerint a tapasztalás azt bizonyitja, hogy az uzsorás hitelező az adóst arra birja, hogy az adóslevélben, vagy az ügylettel összeköttetésben levő valamely más iratban családjáról, állásáról, vagyoni viszonyairól valótlan ténykörülményeket és adatokat irjon be, és azok valódiságát becsületszóval erősitse meg. — Az ily adóst aztán az uzsorás fogva tartja, és hogy tette nyilvánossá ne legyen, az ily adós tulzott kötelezettségeket vállal magára.

A minősitett uzsoráért büntetendő az is, törvényünk szerint, ki uzsorás ügyletekkel *üzletszerüleg foglalkozik.*

Vannak törvényhozások, mint például a *belgiumi*, melyek büntetőtörvénynyel csak az üzletszerű uzsorát sujtják. A képviselőházban nálunk is az üzletszerű uzsorásokra *gróf Apponyi Albert* képviselő a közvád emelését inditványozta, de ez inditványa nem fogadtatott el.

Kétségen kivül áll, hogy a közvélemény nálunk is az üzletszerű uzsorásokat legjobban utálja, mert ezek az adósokat tervszerűleg forgatják ki vagyonukból. — Vannak hazánkban üzletszerű uzsorások, kik egész községeket dominálnak, s a kizsákmányolt földművesekkel, iparosokkal rabszolgaként bánnak. Ezek csakugyan

igen szigoru büntetést érdemelnek, mert az egyéni érdeket tulhaladó közérdeket is sértik.

De hát ki az üzletszerü uzsorás? kérdhetné valaki. Erre igen könnyü a felelet. Üzletszerü uzsorás az, ki az uzsoráskodást mint életfoglalkozást üzi. — Üzletszerü uzsorás az, ki nem egy, hanem több uzsorás ügyletet köt akár egy személylyel akár több személylyel.

A biró vizsgálatának tehát arra kell irányulnia, miszerint kinyomozza, hogy a több uzsorás ügylet megkötésével vádlott egyén ügyletei mind uzsorás ügyletek-e? Mert csak igenlő esetben lehet az alanyi súlyositó körülményt, az üzletszerüséget, megállapitani.

A minősitett uzsora esetei közé tartozik végre azon eset, midőn *olyan egyén követi el az uzsora-vétséget, ki már az uzsora vétsége miatt elitéltetett, és az utolsó büntetés* kiállása óta tiz esztendő még el nem telt.

Ez esetnek a sulyosabb beszámitás alá eső uzsora vétség esetei közé lett felvétele büntető törvénykönyvünk rendszeréből folyt. — Büntető törvénykönyvünk a visszaesést azon esetben megbüntetni rendeli, ha a tettes ugyanazon nemü cselekményt már egykor elkövette és azért meg is büntettetett. A visszaesés súlyosabb büntetésének jogalapja a tettes akaratának makacs megátalkodottságában, vagyis abban található, hogy az egyszeri büntetésnek elég hatálylyal kellett volna birni, hogy a visszaesőt a cselekmény másodszori elkövetésétől visszatartsa, és az mégis megvetve a törvényt, ugyanazon cselekményt ismételve elkövette. — E szabály azonban, büntető törvénykönyvünk alapján, az esetben nem alkalmazható, ha az utolsó uzsora vétség elkövetését megelőző büntetés kiállása óta tiz esztendő már eltelt.

A szigoru büntetést igazolja az ezen §-ban foglalt esetek veszélyessége, aljassága és erkölcstelensége.

Erkölcsi, politikai és közgazdasági szempontból igazolva van a főbüntetés mellett használt azon mellékbüntetés is, hogy az uzsorások üzérkedési helyükről birói itélettel eltávolittathassanak. — Csak ily módon lehet széttépni azon hálózatot, melyet valamely meghatározott községben, ismeretes uzsorások cselszövénye egyesek kárára éveken át szövött.

Czélszerünek vélem itt megjegyezni, hogy a miniszteri javaslatban az uzsora vétség mindkét neme egy §-ba volt foglalva.

Az igazságügyi bizottság az előadó inditványára az egy §-t két szakaszra osztotta, hogy igy az egyszerű és minősitett uzsora közti különbséget annál inkább feltüntesse.

A ministeri javaslatban, az utolsó kikezdésben ezen rendelkezés állott: „A hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése 1 évtől 3 évig terjedhet."

Az igazságügyi bizottság e rendelkezést kihagyta, mert nem tartotta szükségesnek a jelen törvénybe beiktatni azt, a mi a bűnt.-t.-könyv 69 és következő §-ai szerint minden bűntettre és vétségre, tehát az uzsora-vétségre is alkalmazandó.

Épen ezen okból nem tartotta a bizottság beigtatandónak a bűnrészesek megbűntetését is, mert a mit bűnt.-t.-könyvünk 1-ső §-a szerint a törvényhozó bűntettnek vagy vétségnek nyilvánit: arra a bűnt.-t.-könyv átalános részének rendelkezései, tehát a bűnrészességről szóló rész is, alkalmazandók.

13. §.

Az uzsorás követelés átruházása.

3. §. Az előbbeni §§-okban megállapitott büntetés megfelelően alkalmazandó arra is, ki e tényállást ismerve, uzsorás követelést szerez meg és azt másra átruházza, vagy annak uzsorás előnyeit maga érvényesiti.

A tapasztalat azt igazolja, hogy az uzsorások átruházások, nevezetesen engedmény, forgatmány, üres hátirat stb. utján harmadik személyeket tolnak előtérbe azon czélból, hogy az uzsora törvény büntetését kikerüljék, de az uzsora előnyeit zsebre rakják.

A törvény 3. §-ának az a czélja, hogy az uzsorásoknak a megérdemelt büntetés alóli ily módoni megszabadulását meggátolja. — Ezért az eset minősége szerint az 1-ső vagy a 2-dik §-ban megállapitott büntetéssel rendeli sujtani azt, ki uzsorás követelést, a tényállást ismerve, szerez meg és azt másra átruházza, vagy annak uzsorás előnyeit maga érvényesiti.

A törvény az előző személyisége tekintetében nem különböztet. — Elegendőnek tartja, ha a megszerző az uzsorás ügyletet a minősége tudatával szerzi meg. — A *„vitium rei inhaerens"* oly tulajdonsággal ruházza fel a követelőt, mely a birtokos személyétől független és átmegy az ily követelés minden birtokosára.

A szerzés jogczimére nézve sem tesz különbséget; tökéletesen mindegy a megszerző akár viszterhes, akár viszteher nélküli ügyletben szerezte meg azt.

A törvény a büntethetőség feltételéül csak azt állitja fel, hogy az uzsora előnyeit megszerző a tényállás körülményei tudatával szerezze meg és e tudattal érvényesitse azt.

A cselekmény büntethetőségéhez nemcsak a megszerzést, de az uzsorás előny érvényesitését is követeli a törvény, — mert az uzsorás előny megszerzése magában még nem büntethető cselekmény, mivel az rokonok vagy barátok részéről jó akaratu czélzattal is történhetik. Az uzsorás előny megszerzésének büntethetősége csak annak érvényesitésével kezdődik, a hová tartozik nemcsak annak behajtása, de átruházása is.

14. §.

A nembüntethető kamatok.

4. §. A valósággal adott érték után 8%-t felül nem haladó kamat (1877: VIII. t.-cz.) kikötése, elfogadása, vagy érvényesitése, büntetőeljárás alá nem esik.

Törvényünk a kamatláb megállapitásának viszonylagos szabadságán alapulván: nem állitott fel korlátul oly meghatározott kamatlábat, melyen tul csak egy százalékkal több kamat vétele is megállapitaná az uzsora vétség tényálladékát.

Ez a körülmény szükségessé tette, hogy valamely határvonal állittassék fel, melyen alól büntető eljárásnak egyátalában ne legyen helye. — E határvonal felállitása azért is volt szükséges, nehogy a hitelezők bosszantás, vagy jogosulatlan pressióból büntető eljárással zaklattassanak.

Ily határvonalul, jelen törvényünkben az 1877: VIII. t.-czikkünkben megállapitott és a biró által megitélhető 8% kamat vétetett, természetesen a kamat kifejezése alatt az 1877: VIII. t.-cz. 2. §-a szerint nemcsak készpénz, hanem minden más melléktartozás is értetvén.

Ezekből kitünik, hogy a büntethető uzsora csak a 8%-n felül kezdődik; ezenfelül is büntetésről csak akkor lehet szó, ha a hite-

lező másnak szorultságát, könnyelműségét vagy tapasztalatlanságát felhasználva, oly kikötések mellett hitelezett, melyek az adós vagyoni romlását előidézni vagy fokozni alkalmasak voltak, vagy oly mérvüek voltak, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közt szembeötlő aránytalanság mutatkozik.

Nem engedi meg tehát e törvény feltétlenül, hogy valaki ellen mindjárt uzsora vétség miatt büntető eljárás legyen indítható, mihelyt mástól 8%-n felüli kamatot vett. — Ehez az uzsora vétségnek a törvényben körülirt többi ismérvei is szükségesek.

A 8% nem minden esetben az okiratban foglalt összeg, hanem a valósággal adott érték után számittatik.

15. §.

A törvény életbelépte előtt keletkezett uzsorás követelésekről.

5. §. Ezen törvény alkalmazandó azokra is, kik a jelen törvény hatályba lépése előtt, valamely uzsorás követelést (1—2. §§.) a jelen törvény hatályba lépése után, a tényállást ismerve, a 4. §. korlátain tul érvényesitenek; kivéve, ha az ilyen követelés iránt, a törvény hatályba lépése előtt, jogérvényes birói határozat vagy birói egyezség keletkezett.

A magánjogban átalánosan elismert jogelv az, hogy *valamely követelés jogossága, az azon időben létezett törvény szerint itélendő meg, melyben az keletkezett.*

A nagy jogtudós *Savigny* — világhirü müvében — azt mondja, hogy azon bizalom, mely szerint a törvény védelme alatt kötött szerződések érvényben maradnak, a biztositott forgalmi élet követelménye. — Mindenkinek biztosan kell arra számithatnia, hogy a jogügyletek, melyekben a fennálló törvény szerint jogokat szerzett, jövőben is hatályosak fognak maradni.

A büntető jogban elismert szabályelv az, hogy *„nulla poena sine lege."* — Mielőtt valamely cselekmény büntethető lenne: kell, hogy azt a törvény büntetéssel fenyegesse.

Az a kérdés merül fel most már, hogy midőn törvényünk 5. §-a megbüntetni rendeli azokat, kik e törvény hatályba lépte előtt keletkezett uzsorás követelést, e törvény hatályba lépte után érvényesitenek, nem sérti-e a magán és büntetőjog föntebbi sarkalatos elveit?

Nézetünk szerint nem sérti. — Már a római jogban, valamint a későbbi törvényekben is, a kamattörvényekre nézve kimondatott az, hogy a kamatláb törvény általi leszállitása az előbb létrejött szerződésekben kikötött magasabb kamatokra is érvénynyel bir, és jövőben nem szabad a magasabb kamatokat követelni.

Az ujabb időben *Windscheid* hirneves jogtudós is azt tanitja, hogy a törvény kivételesen ily visszaható erővel, közjóléti és erkölcsi tekintetekből, felruházható.

Ha az állami törvényhozás az uzsorás szerződést előbbi törvényben nem tiltotta, de későbbi törvényben azt, *negotium-turpe*-nak, s mint ilyet büntetendőnek nyilvánitja: sem közjóléti, sem erkölcsi szempontból nem engedheti meg, hogy azt, a mit gyalázatosnak, büntetendőnek nyilvánitott, azon okból, mert az uzsorás ügylet még azon törvény életbe lépte előtt keletkezett ügyletből származik, jogvédelemben részesitse, és biróságai által megitélni engedje.

Ily értelemben járt el törvényhozásunk is 1877-ben, midőn ezen évi VIII-ik t.-czikket megalkotta. — E t.-czikkben a törvény életbe lépte előtt keletkezett szerződésekben $8^0/_0$-nál magasabb kamatoktól, melyek a törvény életbe lépte után váltak esedékesekké, a birói jogsegélyt megvonta, és abban csak az esetben részesitette, ha a magasabb kamat már, a törvény életbe lépte előtt jogérvényes birói itéletben, vagy peregyezségben állapittatott meg.

A jelen törvény nem akar visszahatni az előbb keletkezett szerződésekből eredő uzsorás követelésekre; nem fenyegeti az uzsorásokat büntetéssel. — Csupán azt tiltja, hogy e törvény életbe lépte után, habár előbb keletkezett, de uzsorás követeléstől a valósággal adott érték után $8^0/_0$-nál magasabb kamatot nem szabad követelni.

A büntethetőség időpontja nem az uzsorás szerződés keletkezése idejére, hanem a törvény életbe lépte utáni időre esik, a

mikor már az uzsorás tudhatja, hogy az érvényesitéssel a törvényhozó által tiltott cselekményt követ el.

Figyelemre méltó körülmény, hogy a törvény 5. §-a nem tesz a között különbséget: vajjon az uzsorás követelés váltón vagy más okiraton alapul-e; a miből következik, hogy ha az uzsorás követelés váltón alapul, s a hitelező ezt a törvény életbe lépte után uzsorás előnyökkel maga érvényesiti, vagy másra átruházza: ellene büntetőeljárásnak és büntetésnek van helye.

Az 5. §-ban foglalt rendelkezés felvétele azért is volt szükséges, mert különben az ante datálások következtében, az uzsoratörvény intézkedései legalább is a legközelebbi évtizedekre hatálytalanokká váltak volna.

A törvény ezen szabály alól kivételt tett azon esetre, ha az ilyen követelés iránt a törvény hatályba lépte előtt, jogérvényes birói határozat, vagy birói egyesség keletkezett. — A *„res judicata“* folytán keletkezett jogviszonyok megzavarásától lehetőleg óvakodni kell a törvényhozásnak különösen akkor, ha a jogerőre emelkedett itélet tárgyát olyan jog képezi, mely a határozat keletkezési idejekor, a fennállott jogrend oltalma alatt állott és annak védelmében részesült.

16. §.

A zálogüzlet tulajdonos által szedett kamatokról.

6. §. Ha a zálogüzlet tulajdonos az 1881: XIV. t.-cz. 11. §-a szerint megállapitott dijaknál magasabbakat kötelezett, követel vagy szed, olyan körülmények között, melyek ezen cselekményt uzsora vétséggé minősitik: ellene a 7-ik §-ban kijelölt biróság, a jelen törvényben meghatározott büntetésen felül, az 1881: XIV. t.-cz. 23. §-ának második bekezdésében megállapitott büntetést is alkalmazni tartozik.

Azon sok visszaélés és embertelen zsarolás miatt, melyeket a kézizálogra kölcsönző intézetek hazánkban elkövettek: általánossá vált a panasz.

Törvényhozásunk e visszaéléseken az 1881: XIV. t.-czikkben

óhajtott segiteni, amennyiben a kézizálogra való kölcsönadási üzletet iparhatósági engedélyezéstől tette függővé, és a zálogüzletre vonatkozó több üdvös szabályt alkotott. — Többek közt az idézett törvény 11. §-ában kimondatott, hogy a zálogüzletnél szedhető dij legmagasabb összegét, az illető törvényhatóság meghallgatásával a földmüvelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter, Horvát-Szlavonországban a bán határozza meg.

A 23. §-ban elrendelte a törvény, hogy a zálogüzlet tulajdonosok, ha üzletük gyakorlata közben a törvény intézkedéseit, vagy tilalmait megszegik: 300 forintig terjedhető pénzbüntetéssel, visszaesés esetében pedig, amennyiben utolsó büntetésük kiállása óta két év még el nem telt: egy hónapig terjedhető elzárással és 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettessenek.

Ha tehát a zálogüzlettulajdonosok e törvényt megsértik: az itt kiszabott büntetéssel sujtatnak.

De megtörténhetik, hogy a zálogüzlettulajdonos cselekményében az uzsora ismérvei is fennforognak. — Ez esetben az uzsora-törvényben meghatározott büntetéssel lesznek sujtandók; sőt ezenfelül még az 1881: XVI. t.-cz. 23. §-ának második bekezdése értelmében a zálogüzlet folytatásától is birói itélettel megfosztandók lesznek.

17. §.

Az uzsora-vétség feletti biráskodás.

7. §. Az uzsora vétsége felett a biráskodás a királyi törvényszékek hatásköréhez tartozik.

Tekintve, hogy a közvélemény az uzsora vétséget erkölcstelen, gyalázatos és megbélyegző tettnek tartja; tekintve, hogy az ezen vétségért való elitéltetés nemcsak erkölcsileg, de vagyonilag és a büntetés tekintetében is sulyos következményekkel bir: törvényünk igen helyesen cselekedett, midőn az ezen vétség feletti első foku biráskodást a több tagból álló kir. törvényszékek hatáskörébe utasitotta, mert az egyéni szabadság tekintetében a társas biróságok nagyobb biztositékot képesek nyujtani, mint az egyes biróságok.

18. §.

Az uzsora-vétség jogkövetkezményei.

8. §. Ha a büntető biróság vádlottat az uzsora vétség miatt elitéli, itéletében semmisnek nyilvánitja azon ügyletet, melyben az uzsora tényálladékát ismerte fel; egyszersmind a megsemmisités jogkövetkezményeit következőleg állapitja meg:

1. a hitelezőt illeti azon érték, melyet valósággal hitelezett;

2. az adóst illeti azon vagyoni előny, melyet a valósággal hitelezett értéken felül akár maga, akár helyette más a hitelezőnek vagy az ő részére másnak a vagyonába juttatott, és ezen vagyoni előny értékének, a teljesités napjától számitandó 6%-os kamatai.

A mennyiben a fentebbi pontok szerint visszatéritendő összegek megállapitása, a hitelező részére többletet eredményez, ezen többlet erejéig, az eredeti követelés fedezésére szerzett biztositék érvényben marad.

Ha a törvényhozó az uzsorás üzérkedést bünös cselekménynek minősiti; ha az uzsorás ügylet mint *„negotium lege vetitum"* jeleztetik: igen természetes, hogy az uzsorás részére semminemű jogok nem szerezhetők, s a birónak az ily ügyletet semmisnek kell nyilvánitania.

Az uzsorás ügylet a szerződőfelek akaratától függetlenül, a törvény erejénél fogva semmis; következéskép *„condictio ex injusta causa"* utján mindaz, a mi adatott, visszakövetelhető.

A semmisnek nyilvánitott ügyletből sem jogok, sem kötelezettségek nem származhatván: a megsemmisitésnek szükségképeni következménye a *„restitutio in integrum"*. — Az adósnak, vagy annak, ki az adósért a fizetést teljesitette: vissza kell kapnia mindazt, a mit uzsorakamat fejében a hitelezőnek, vagy az ő részére másnak adott. — Még pedig mivel minden tőkének a mai közgazdasági viszonyok közt gyümölcsözés a feladata: igazságos, hogy a hitelező az adósnak, vagy az érte fizetőnek az időközi hasz-

nálat díját is fizesse meg, a mi ily esetben más, mint a törvényes $6^{0}/_{0}$-os kamat nem lehet, ugy tekintvén ez az állapot, mintha a kamat mennyisége, a szerződő felek által nem állapittatott volna meg előre.

Ámde törvényünk a hitelező iránt is igazságos, mert a *„restitutio in integrum“* alapján neki is visszaadatni rendeli azon értéket, melyet valósággal hitelezett. — Évezredek óta elismert jogelv az, hogy *„acquum est neminem cum alterius damno locupletiorem fieri.“*

Már pedig ha az adós, vissza nem fizetné a hitelezőnek azt, amit valósággal kapott: ugy ő más kárával gazdagodnék.

A régi uzsora-törvények büntetéskép mondották ki, hogy az uzsorások kölcsönzött tőkéjüket is $^{2}/_{3}$-ad részben az államkincstár, $^{1}/_{3}$-ad részben a feljelentő javára elveszitsék; de az igy elveszett tőke ez időben sem vált az adósok tulajdonává. — A mai uzsoratörvények nem büntetik többé az uzsorást a tőke elvesztésével.

A mennyiben az összeszámolás után az tünnék ki, hogy a hitelezőnek még van követelése az adós ellen, és az eredeti követelés fedezésére valamely biztositék is szolgált: törvényünk kimondja, hogy ezen többlet erejéig, az eredeti követelés fedezésére szerzett biztositék továbbá is érvényben marad.

1. A főrendiház, az 1883. évi február 19-én tartott ülésében az uzsoratörvényjavaslatot tárgyalván : a 8-ik §. 2. pontjába az *„illeti“* szó után e szavakat inditványozta beigtatni : *„az uzsora-ügylet következtében szenvedett kárnak megtéritésén kivül.“*

A képviselőház igazságügyi bizottsága e módositványt elfogadásra nem ajánlotta, s azt a képviselőház egyhangulag hozott határozattal el nem fogadta.

Az igazságügyi bizottság nevében e sorok irója a képviselőházban az 1883. évi márczius 19-én tartott ülésben ezeket mondotta:

Az igazságügyi bizottság a főrendiház módositását nem fogadta el a következő okokból:

1. A főrendiház módositása mellett előadott indokokban azon érv hozatott fel, hogy a büntető törvénykezés terén átalában elfogadott és érvényre juttatott elv, hogy az elitélt a sértett fél irányában teljes kártéritéssel tartozik.

Ezen érvben felállitott tétel t. ház nem egészen helyes. — Azon jogszabály, hogy mindenki jogositva van a kártevőtől azon kár megtéritését követelni, melyet az neki vétke által okozott, nem büntető, hanem polgári magánjogi szabály. — Büntető törv. könyvünk kártéritésről csak két §-ban rendelkezett, és pedig a 292-ik és 311-ik §§-okban, mely §§-ok elseje a gyilkosság és emberölés, utóbbika a sulyos testisértés eseteiben megitélendő kártéritésről

rendelkezik. — E két §-ban is csak azért rendelkezett b.-t.-könyvünk a kártéritésről, mert rendszeres polgári t.-könyvünk nincs, a gyakorlat pedig nagyon ingatag és ki nem elégitő.

A főrendiház módositványa indokaiban az mondatik:

2. hogy nincs kizárva annak lehetősége, miszerint a hitelező, mielőtt az adóst beperelte és ellene a végrehajtást foganatositotta volna, tőle oly vagyoni előnyt ne erőszakolhasson ki és pedig több izben is, melynek teljesithetése az adóstól sulyosabb anyagi áldozatot követel, mint a bűnvádi eljárás során igényelhető előny; megtörténhetik továbbá az is, hogy az uzsora vétsége három év alatt évülvén el, az adós uzsorás hitelezőjét csak aztán jelenti fel, miután az uzsora következtében felszaporodott követelés folytán az eredetileg hitelezett értéken és annak járulékain tetemesen felül eszközölt végrehajtás vagyona nagy részétől megfosztotta.

Ezen érv ellenében t. ház! azon ellenérvet bátorkodom felhozni, hogy ha a hitelező az elévülési három évi határidő folyamában, a beperlés és végrehajtás előtt erőszakolt ki valamely vagyoni előnyt az adóstól: az esetben az adós a 8. §. 2-ik pontja értelmében jogositva van a hitelezőtől mindazon vagyoni előnyt visszakövetelni, melyet az, vagy helyette más a hitelező vagyonába a valósággal hitelezett értéken felül juttatott. — Igy tehát a főrendiház által inditványozott módositványnak szükségessége fenn nem forog.

Ha pedig az adós, vagy a főrendiház módositása szerint a többi jogosultak a három évi elévülési határidő alatt az uzsorás ügyletet fel nem jelentik, sőt az adós az ellene inditott perben a tartozás uzsorás minőségét kifogásképp fel nem hozza, és bevárja, mig a biró őt elitéli, s a végrehajtást ellene elrendeli; ugy az ebből eredhető esetleges kár, az ismeretes jogelv alapján: *Casus nocet domino,* őt méltán sujtja.

Feltéve, hogy a módositás szerint a törvény ily esetben megadná az adósnak a kártéritéshezi igényjogát: vajjon a legtöbb esetben képes lenne-e a kár mennyiségét, a kárnak a hitelező ténykedéséveli összefüggését a biró itéletileg megállapitani? Nézetem szerint nem lenne képes.

Határozzuk meg a kár fogalmát. A kár nem egyéb, mint az előbbi és a jelenlegi állapot közti hátrányos különbség. Kártéritési perben tehát megállapitandó, hogy az előbbi és a jelenlegi állapot közt hátrányos külömbség létezik. Megállapitandó a kár mennyisége. Megállapitandó, hogy miből származott a kár? mert már a római jogban megmondatott: *„nam omnes ex re nascuntur; idest ex ipso maleficio, veluti ex furto aut rapina, aut damno, aut injuria.“* — Be kell bizonyitani, hogy a kár *dolose* vagy *culpose* követtetett el. Meg kell végre állapitani a kártevő és kár közötti *causalis nexust.*

Mivel a kár közvetlen és közvetett lehet: az adós oly közvetett károkat számithatna fel, melyekben a causalis nexust, hogy azok szükségképen az uzsorás ügyletből keletkeztek, nem lehetne megállapitani. Ha még azt is meggondoljuk, hogy a kártéritési kötelezettség az örökösökre is átszáll, mely körülmény kiszámithatlan következményeket vonna maga után: kétségen kivül áll, hogy a főrendiház indokaiban használt kifejezés szerint is, *a hite-*

lező egy bizonytalan terjedelmü kötelezettséggel fenyegettetnék, a mi számtalan zaklató perre adna alkalmat.

Az adós kártéritési igényének törvénybe igtatása nem hogy az uzsora eseteit kevesbitené, de sőt szaporitaná, mert az adóst az uzsorás-ügylet megkötésére csábitaná, s azzal oly visszaélés üzettethetnék, melyben az adós *„turpitudoja“* meghaladná a hitelező „turpitudoját“.

A törvényjavaslat 8. §. 2-ik pontja visszaadja az adósnak mindazon vagyoni előnyt, melyet akár ő, akár helyette más a valósággal hitelezett értéken felül a hitelező birtokába juttatott, sőt visszaadja ezen vagyoni előnyértékének 6%-os kamatait is. — Ezzel az igazságnak elég van téve.

Ez okokból a főrendiháznak a 8. §. 2-ik pontjára vonatkozó módositványát, az igazságügyi bizottság nevében, elfogadásra nem ajánlom.

A képviselőház az igazságügyi bizottság véleményét elfogadván: azt egyhangulag határozattá emelte, mely a főrendiházzal szokott módon közöltetett.

A főrendiház 1883. márczius 7-én tartott ülésében a képviselőház határozatát tárgyalás alá vevén: ahoz maga részéről is hozzájárult.

19. §.

Az uzsora-vétség esetében a bünvádi eljárás meginditásának jogáról.

9. §. Az uzsora-vétség miatt a büntető eljárásnak a sértett fél vagy házastársa, vagy a fel- és lemenő rokonok, illetőleg a gyám vagy gondnok inditványa folytán van helye, s a közvádló a fennálló szabályok és törvényes gyakorlat értelmében jár el.

Az inditvány a három évi elévülési határidőn belől az 1878: V. t.-cz. 112-ik §-ában előirt három havi határidő eltelte után is előterjeszthető, és vissza nem vonható.

Uzsora-vétség esetében büntető eljárásnak csak a sértett fél inditványára legyen-e helye, vagy közvádnak adassék hely? nálunk is vita tárgyát képezte.

Az igazságügyi miniszteri törvényjavaslat csak a sértett fél inditványának adott helyet, s eképen volt szövegezve: *„Az uzsora vétsége miatt a büntető eljárásnak csak a sértett fél inditványára van helye. Az inditvány azonban az 1-ső §. harmadik bekezdésének eseteiben vissza nem vonható.“*

A miniszteri javaslat azzal indokoltatott, hogy a sértett fél panasza nélkül a processualis momentumok nehezen bizonyithatók és fölöslegesnek látszik az eredménytelenség tudatával a felek viszonyaiba avatkozni, mert a vizsgálat meginditása esetleg a sértett félre nézve vagyoni viszonyainak nyilvánosságra hozatala végett károsabb lehet, mint az uzsora el nem itélése.

Az igazságügyi bizottság a miniszteri javaslat szövegét elfogadta azon módositással, hogy az inditvány vissza nem vonható.

Az uzsora t.-javaslatnak a képviselőházban 1883. január 31-én tartott tárgyalásakor *Polonyi Géza* a hivatalbóli üldözés szükségességét fejtegette, s mivel a javaslat nem ezen alapul, a 9. §. kihagyását, s a helyett annak kimondását inditványozta, hogy az *uzsora-vétségnek kisérlete büntetendő.*

Ugyanazon ülésben gr. *Apponyi Albert* képviselő azt inditványozta, hogy a 9. §-ban mondassék ki az uzsora üzletszerü eseteire a hivatalbóli üldözés, és ujra szövegezés végett utasittassék vissza a jogügyi bizottsághoz. A képviselőház a 9-t egyszerüen az igazságügyi bizottsághoz visszautasitotta.

Az igazságügyi bizottság az 1883. febr. 2-ikán tartott ülésben előadott jelentésében a 9. §. eredeti szövegének fenntartását ajánlotta. — A 9-ik §-hoz azonban egy uj bekezdés felvételét inditványozta, mely igy szól: „*A sértett fél inditványát a három évi elévülési határidőn belöl az 1878: V. t.-cz. 112. §-ában előirt*“ három hó után is előterjesztheti.

A tárgyalás alkalmával *Szilágyi Dezső* képviselő a következő inditványt tette: „*Oly esetekben, a hol az (uzsora) átalánosan el van terjedve, a politikai hatóságok kötelessége a büntető feljelentést megtenni.*“ — Szavazásra kerülvén a sor: a többség elfogadta az eredeti szöveget. Szilágyi Dezső módositványát elfogadta 75, nem fogadta el 83 képviselő.

A főrendiház 1883. febr. 19-én tartott ülésében nem fogadta el a képviselőház által elfogadott 9. §. szövegét, hanem azt ujra szövegezte, s az inditványozás jogát a sértett félhez közel álló személyekre is kiterjesztette.

A képviselőház 1883. márcz. 19-én tartott ülésében a főrendiház szövegezését egyhangulag elfogadta.

Jelen törvényünk elvi álláspontját csak helyeselni lehet. Nem fogadta el átalában a hivatalbóli üldözés elvét, de nem is szoritotta az inditványozás jogát mereven a sértett fél személyére.

A tapasztalat igazolta nálunk, hogy bünt. törvény-könyvünk 113. §-ának intézkedése nem kielégitő.

A sértett fél inditványára üldözhető bűnös cselekmények bizonyos eseteiben meg kell engedni az inditványozás jogát a legközelebbi rokonoknak, illetőleg a sértett fél gyámjának, vagy gondnokának is. — Egy botrányos büneset csak a legközelebbi napokban igazolta hazánkban, hogy a törvényhozónak valami elmélethez tulságosan ragaszkodnia nem szabad s ki kell terjeszteni az inditványozás jogát ha nem a közvádlóra, legalább a sértett fél legközelebbi rokonaira és házastársára, mert különben sok bünös tett büntetés nélkül marad. — Bizonyos esetekben bünt. t. könyvünk is kiterjesztette az inditványozás jogát a sértett fél helyett a közvádlóra is.

Uzsora-vétség esetében annyival inkább helyeselni lehet törvényünk kiterjesztő rendelkezését, mert az adós vagyoni pusztulása nemcsak őt, de családját is érdekli; aztán kevés ember bir azzal a bátorsággal, hogy könnyelmüség esetében, törvényszék előtt, önjogu személylétére magát könnyelmüséggel vádolja; gyakran épen a sértett fél retteg legjobban az uzsora-vétség következményeitől. — Előfordul ez az eset főleg oly egyéneknél, kik nyilvános hivatali állást, vagy a társadalomban jelentékeny bizalmi állást foglalván el: félnek uzsorás kizsákmányoltatásukat feljelenteni.

Törvényünk értelmében tehát nemcsak a sértett fél maga, de házastársa, vagy fel- és lemenő rokonai, sőt gyám- vagy gondnok is inditványozhatja a bűnvádi eljárás meginditását, s a közvádló a fennálló szabályok és gyakorlat értelmében köteles eljárni.

20. §.

Az uzsora nagyobbmérvű pusztitása esetében a bünvádi eljárás meginditásának jogáról.

10 §. Ha egyes községekben, vagy vidékeken az elszegényedés átalánosan mutatkozik, és gyanuokok me-

rülnek fel az iránt, hogy az elharapódzott uzsora okozta, vagy más jelek az uzsora elharapódzására mutatnak, a közigazgatási bizottság az ügyállást megvizsgáltatja, s ha a gyanut alaposnak találja, az igazságügyi ministerhez indokolt előterjesztést intéz, ki annak alapján azt elrendelheti.

Ezen rendelkezést azonban az igazságügyi minister az okok megszüntével, és a közigazgatási bizottság meghallgatása után visszavonhatja; visszavonó rendelete azonban a már meginditott ügyek befejezését nem akadályozza.

A jelen szakasz első bekezdését a főrendiház inditványozta 1883. febr. 19-én tartott ülésében.

A képviselőház pedig ugyanez évi márczius 19-én tartott ülésében azzal a módositással fogadta el, hogy a szöveg 7-ik sorában e szó után „*igazságügyi miniszterhez*“ ezen szó igtattassék: indokolt. — Ezenkivül inditványozta, hogy a most már törvényt képező 10. §. végére a második kikezdés vétessék fel.

Az *indokolt* szó beigtatását azért kivánta a képviselőház, mert nem látta volna elegendőnek a közigazgatási bizottság egyszerű felterjesztését. Kell, hogy a felterjesztéshez a közigazgatási közeg által teljesitett vizsgálatról felvett jegyzőkönyv és más adatok és okiratok is mellékeltessenek.

A második bekezdést azért inditványozta a képviselőház, hogy a hivatalbóli üldözés permanenssé ne váljék; e czélból a megszüntetés jogával is az igazságügyi minisztert óhajtotta felruházni.

A képviselőház inditványait a főrendiház elfogadta s igy jött létre a 10. §. szövege.

A mi már a 10-ik §. rendelkezését illeti: azt különösen hazai viszonyainkból lehet helyeselni; de lehet helyeselni azt jogi szempontból is. — Midőn az uzsora egész községet, vagy vidéket pusztit: tullép az egyéni érdek határán. Ez esetben már nem a sértett fél egyéni érdeke, de a társadalom érdeke, a közérdek megsértése az irányadó.

Hazai régibb uzsora-törvényeink értelmében, sőt némely ujabbi törvényhozások uzsora-törvényei értelmében is, az uzsora-vétség megbüntetése egyátalában a közvádló inditványára volt inditványozható.

Az esetben mig az uzsora tulnyomólag egyéni érdeket sért: indokolható a bünvádi eljárásnak a sértett fél vagy a 9. §. szerint a jogosultak inditványától függővé tétele; de a hol már az uzsora tömegesen pusztit: nagyon indokolt a közvádlónak hivatalbóli üldözése.

21. §.

A büntető-biróság eljárásáról azon esetben, ha polgári per van folyamatban.

11. §. A büntető biróság által az uzsora-vétség tárgyában hozott és jogerőre emelkedett vád alá helyezési (közvetlen idézési) határozat közlése után, a polgári biróság az előtte folyamatban levő eljárást felfüggeszti, és ha a per a felső biróságok előtt van, azonnal felterjesztést tesz az iratok visszaküldése végett, és az összes periratokat átküldi a megkereső büntető birósághoz. — Ezen határozat ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

A büntető biróság által hozott vádaláhelyezési (közvetlen idézési) határozat jogerőre emelkedése előtt, a polgári bíróságoknál folyamatban levő perbeli és végrehajtási eljárás felfüggesztésének helye nincsen, és a büntető biróság megkeresésére csupán az árverés foganatositása, a lefoglalt követelésnek a végrehajtatóra átruházása, és a készpénz kiutalványozása függesztetik fel.

19. §.

E §. czélja a büntető és polgári biróság közti collisio megakadályozása, mely előállna azon esetben, ha a magánjogi követelés tekintetében a polgári biró a büntető birótól függetlenül itélne. Megtörténhetnék, hogy a büntető biró valamely cselekményben az uzsora vétségét megállapitva látná, és a tettesre büntetést szabna, a polgári biró pedig ugyanazon cselekményben nem látná az uzsora-vétséget fennforogni, és felperest a vagyoni előnyök visszatéritésére irányzott keresetével elutasitaná.

Törvényünk az összeütközést kikerülendő, uzsora-vétségek eseteiben nemcsak a büntetés, de a sértett fél részére az anyagi

előnyök visszaitélhetése jogával is a büntető biróságot hatalmazta fel.

De mi történjék azon esetben, ha akkor, midőn a büntető biróságnál az uzsora-vétség esete feljelentetik, ugyanazon ügyben már a polgári biróságnál per van folyamatban?

Nehogy a per huzása, halasztása végett alaptalan vádak emeltessenek a büntető biróságoknál, s ezzel a polgári per folyama megakasztassék: törvényünk a büntetőper különféle stadiumait vette irányadóul, s azok szerint intézte el a kérdést.

Ha a büntető biróság az uzsora-vétség tárgyában már vád alá helyezési, vagy közvetlen idézési határozatot hozott, és az jogerőre is emelkedett: ez esetben a polgári birósággal közli a határozatot. — A polgári biró ily határozat közlése után köteles az előtte folyamatban levő polgári eljárást felfüggeszteni, és ha a per a felső biróságoknál lenne, azt onnan felterjesztés mellett visszakérni, és az összes periratokat a megkereső büntető birósághoz átküldeni.

Ha pedig a büntető biróság által hozott határozat még jogerőre nem emelkedett akkor, midőn a büntető biróság a polgári biróságot az iratok átküldése végett megkeresi; az esetben a polgári biróságnál folyamatban levő perbeli és végrehajtási eljárás felfüggesztésének helye nincsen; csupán a büntető biróság megkeresésére olyan cselekmények felfüggesztésének van helye, melyek a sértett félnek helyrehozhatlan károkat okoznának; ilyenekül jelölte ki a törvény az árverés foganatositását, a lefoglalt követelésnek a végrehajtatóra átruházását és a készpénz kiutalványozását. Ezeket a polgári biró köteles felfüggeszteni.

Törvényünk ezen rendelkezése által megakadályozta az uzsora-vétségek iránt emelt alaptalan vádakkal a polgári perek folyama megakasztásának lehetőségét, másfelől, alapos vádak esetében, a sértett felet a károsulástól megóvta.

22. §.

A polgári biróság eljárásáról uzsora-vétség esetében.

12. §. Ha a bűntető eljárás nem az uzsora-vétség tényálladékának hiánya, vagy nem a bizonyitékok elég-

telensége, hanem más ok miatt nem tétethetik folyamatba, vagy szüntettetik meg, a 9. §. szerint jogositottak keresete folytán, a polgári biróság itél az ügylet érvényessége felett; és ha az 1. és 2. §§-okban érintett feltételek fennforgása igazoltatik, az ügyletet megsemmisiti, és annak a jogkövetkezményeit a 8. §. értelmében megállapitja.

Ez esetben a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás alá tartozó ügyekben is a kir. járásbiróságok a sommás eljárás szabályai szerint járnak el.

Megtörténhetik az az eset, hogy az uzsora-vétség elkövettetett ugyan, de a tettes ellen például elhalálozása, vagy megszökése miatt a bűnvádi eljárás meg nem inditható. — Nehogy ily esetben a 9. §. szerint jogositottak a törvény védelmét nélkülözzék: a törvény a polgári biróságot ruházta fel azon hatáskörrel, hogy az ügylet érvénye és ennek jogkövetkezményei felett itélhessen.

A polgári biróság azonban nem járhat el, ha a kir. ügyész inditványára a büntető biróság az uzsora-vétség tényálladékának vagy a bizonyitékoknak hiánya miatt a folyamatba tett bünperben megszüntetési határozatot, vagy felmentő itéletet hoz.

Azon esetekben, melyekben a jelen §. értelmében a polgári biró van hivatva mind az ügylet érvénye, mind az uzsora jogkövetkezményei felett itélni: a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás alá tartozó ügyekben is a kir. járásbiróságok illetékesek, mivel az uzsorás ügyekbeni eljárásra nagyobb jogi szakismeret kivántatik.

23. §.

A polgári biróságok hatáskörébe tartozó uzsorás ügyekben a követelés behajtásának felfüggesztése és biztositásáról.

13. §. Az előző §. esetében az ott megjelölt polgári biróság határoz az iránt is, hogy a követelés behajtása egészben felfüggesztendő-e; vagy hogy a végrehajtás csupán a biztositási intézkedésig engedélyezendő.

Miután a törvény 12. §-a eseteiben a bűnvádi eljárás meg nem inditható: a törvény a jelen §-ban a polgári biróságra ru-

házta a követeles behajtásának, felfüggesztésének és biztositásának mérve iránti határozhatás jogát is.

24. §.

Azon esetről, midőn uzsora-vétségért büntetésnek nincs helye.

14. §. Uzsora vétségért nincs büntetésnek helye, ha mielőtt a 9. §. szerint jogositottak egyike inditványát megtette volna, a tettes az általa elkövetett törvényellenességet jóvá teszi, és az adósnak, vagy jogutódainak a már megkapott uzsorás vagyoni előnyöket a megkapás napjától számitott 6%-os kamatokkal együtt visszatériti.

Az átalános igazság azt követelné, hogy ha valaki valamely büntetendő cselekményt — legyen az bár a kisérlet stadiumában — elkövetett: megbüntettessék, mert a tettes önkéntes elállása, vagy tettének legőszintébb megbánása sem képes sem a cselekmény erkölcstelenségét, sem a tettes bünösségét eltörölni.

A szükség azonban ezen elv szigoru alkalmazását nem követeli; sőt gyakran a törvényhozói eszélyesség azt parancsolja, hogy az utolsó perczben a büntetlenség biztositásával tartoztassa fel a büntettet elkövetni akaró tettes kezét, s mielőtt bünös tettét bevégezte volna, vezesse vissza a jogi és erkölcsi kötelesség teljesitésére.

E törvényhozói eszélyességet követte törvényhozásunk is, midőn a bünt. t. k. 67. §-ában bizonyos esetekben a büntetlenséget biztositotta. — A 427. §. szerint nem büntethető a gyujtogató, ha a tűz tovább terjedése előbb, mint a tett felfedeztetett, és nagyobb kár okoztatott volna, az ő intézkedései következtében eloltatott. — Hasonlóul a 225. §. szerint nem büntettetik a hamis tanu, ha nyilatkozatát, vagy esküjét az illetékes hatóságnál visszavonja, mielőtt ellene feljelentés történt, és mielőtt másra hátrány történt volna.

Törvényhozásunk e helyes elveket követte az uzsora-törvény megalkotásánál is, midőn a jelen §-ban az uzsorás büntetlenségét biztositotta azon esetre, ha az általa elkövetett törvényellenességet

jóvá teszi mielőtt a 9. §. szerint jogositottak egyike inditványát megtette volna.

25. §.

A bizonyitékok mérlegeléséről.

15. §. A jelen törvény alapján itélő biróságok, az uzsora vétség tényálladékának megállapitásánál, a törvénynek a bizonyitékok teljességére vonatkozó intézkedéseihez kötve nincsenek.

Akár büntető, akár polgári biróságok itéljenek a jelen törvény alapján: a bizonyitékok bizonyitó erejét a biró szabadon fogja mérlegelni, és itéletét ezen mérlegelés alapján nyert szabad meggyőződésére fogja alapitani.

Hogy az anyagi igazság kideritése a bizonyitékok szabad mérlegelése utján sokkal inkább lehetséges, mint az ugynevezett törvényes bizonyitékok mellett, az ma már mindenütt elismert igazság.

Ez okból az ujabb időkbeli törvényhozások mindenütt elvetették még a polgári perekben is a törvényes bizonyitékokat és sem positiv sem negativ alakban azokat többé ne használják, kivéve még a mi polgári perrendtartásunkat.

Mind a büntető, mind a polgári perben a czél az igazság kideritése; az igazság pedig se nem büntető, se nem polgári igazság, hanem igazság, mert igazság csak egy van.

Ha valahol czélszerűnek mutatkozott a bizonyitékok szabad mérlegelése: ugy az uzsora-törvényben nélkülözhetlennek fog az bizonyulni, mert az uzsorás-ügyletek létrejövetelénél a ravasz uzsorás a megszorult, gyakran könnyelmű és tapasztalatlan adós helyzetét arra használja fel, hogy azt minden bizonyitéktól, melyet igényei érvényesitésekor használhatna, már előre megfoszsza, s ekép annak a bizonyitást megnehezitse.

Hazánkban a bünvádi eljárásban a bizonyitékok szabad mérlegelése gyakorlatban van; sőt törvényhozásunk az 1881: XVII. t.-czikkbe foglalt csődtörvényünk 36. §-ában, a megtámadási perben, ha valamely tény tudása vagy nem tudása képezi a bizonyitás tárgyát, elfogadta a bizonyitékok birói szabad mérlegelését.

Az uzsora-törvényben erre még azért is szükség volt, mert a 12. §. eseteiben az uzsorás ügylet semmisége és a semmis ügylet jogkövetkezményei felett polgári biróságok fognak itélni. — A törvény ezen rendelkezése nélkül a polgári biróságnak polgári perrendtartásunk törvényes bizonyitékai szerint kellett volna itélni; e visszásság elháritása csak az által vált lehetségessé, hogy a törvény a bizonyitékok szabad mérlegelését mindkét biróságnak megengedte.

Minden félreértés kikerülése szempontjából megkivánom jegyezni, hogy a törvénynek azon kifejezése, hogy a *biróságok a bizonyitékok teljességére vonatkozó intézkedéseihez kötve nincsenek*, nem azt teszi, hogy a biró alanyi akarata és szeszélye szerint itélhet, hanem azt, hogy a felett, valjon az elébe terjesztett bizonyitékok mennyit érnek, a kihallgatott tanu vallomása milyen hitelt érdemel, szabadon itélhet. Mivel a törvény a birónak e tekintetben szabályokat nem adhat; a tudomány tanácsát tartozik zsinórmértékül venni, mely századok óta logikai és lélektani igazságok és tapasztalatok utján bizonyos szabályokat állitott fel.

26. §.

16. §. A jelen törvény határozatai nem alkalmazhatók az olyan kereskedelmi ügyletekre, melyek bejegyzett kereskedők, mint hitelt nyerők által köttetnek.

Törvényünk ezen §-a szerint az uzsora-törvény határozatai nem alkalmazhatók oly kereskedelmi ügyletekre, melyek bejegyzett kereskedők, mint hitelt nyerők által köttetnek. — A törvény ezen rendelkezéséből következik, hogy akár legyen valaki kereskedő, akár nem, ha mint hitelező kereskedelmi ügyletet köt oly egyénnel, ki bejegyzett kereskedő: azzal uzsorás ügyletet is köthet, mert arra az uzsora-törvény rendelkezései nem alkalmazhatók.

Helyes alapon nyugszik-e törvényünk ezen rendelkezése? erre csak ugy felelhetünk, ha egy pillantást vetünk az ujabb időben készült német birodalmi, és osztrák uzsora-törvényekre, s ezen törvények létrejöttét megelőzött tárgyalásokra.

A német birodalmi tanácsban az uzsora-törvény megalkotására 1879-ben indítvány tétetvén: a birodalmi tanács 21 tagból álló bizottságot küldött ki az inditvány megvizsgálására.

A bizottság előadójául dr. *Schwarze Oszkár* fő államügyészt, a német birodalmi büntetőjogi irodalom elsőrendű iróját választotta meg.

A bizottság több kérdés között ezen kérdés felett is tanácskozott: *valjon az inditványozott büntetőjogi határozatok kereskedők által elvállalt adóssági kötelezettségekre is alkalmaztassanak-e?*

Reichensperger, birodalmi tanácsi képviselő, mint egyik inditványozó a bizottságban, a következő szöveget hozta javaslatba: „*Oly kereskedelmi ügyleteknél, melyeknél a hiteltelfogadó a kereskedelmi törvény 4, 5, 6 §§-ai értelmében kereskedőül tekintendő: a jelen törvény rendelkezései nem alkalmazhatók.*"

Javaslata indokául felhozta, hogy a kereskedelmi ügyletek természete más tekintetbevételt igényel; hogy a kereskedő a törvények által részére teremtett állásánál fogva, nem mint oly ember jelenkezik, kinek szükségből, könnyelmüségből vagy tapasztalatlanságbóli kizsákmányoltatás ellen védelemre lenne szüksége; ellenkezőleg a törvény által ugy tekintetik, mint a kereskedelmi forgalomban gazdaságilag nagykoru és rendelkezési képességgel biró ember, kit a régi uzsora-törvények is hasonló kivételben részesitettek.

A bizottság többsége Reichensperger inditványát nem fogadta el, azt vélvén, hogy azon indokok, melyek az uzsora-törvény megalkotását szükségessé tették, a kereskedőkre nézve is alkalmazandók. — A bizottság nem ismerte félre, hogy a kereskedelmi ügyletben és a kereskedő állásában vannak mozzanatok, melyekből következtetni lehet, hogy azon feltevések, melyekből az uzsora-törvény kiindul, ezeknél nincsenek meg; legalább a kereskedelmi ügyleteknél nem jönnek elő oly gyakran, mint más személyek ügyleteinél. — Mindamellett nincsenek teljesen kizárva. — Ha a kivétel még a kereskedelmi törvényben körülirt kereskedőkre szorittatnék is, nem lehet mondani, hogy ezek közt nincsenek olyanok, kiknél a szorult helyzet elő nem jő, vagy könnyelmüség, tapasztalatlanság fel nem található lenne.

Még figyelembe kell itt venni, mily nehéz a gyakorlatban a *kereskedő* fogalmának meghatározása. — E nehézségekhez csatlakoznék még azon ellenvetés lehetősége, hogy némely hitelező azt hozná fel kifogásul, hogy adósát kereskedőnek nézte és nem gondolta, hogy törvényellenesen cselekszik.

A kereskedők teljes kizárásával a törvény a kereskedőknek oly *„privilegium odiosum“*-ot adna, mely a kereskedelmi ügyletek természetében igazolását nem találja. — Végre a régi uzsora-törvényekre való hivatkozás nem találó, mert ezen időben a törvényes kamat-maximum egy százalékkali áthágása is uzsorának tekintetett és megbüntettetett.

A bizottság többségének jelentésében előadott ezen indokolt nézete a birodalmi tanács által helyeseltetett és a német birodalmi uzsora törvények határozatai alól a kereskedelmi ügyletek és a kereskedők ki nem vétettek.

Midőn az osztrák *„Reichsrath“*-ban 1881-ben az uzsora törvényjavaslat tárgyaltatott: ott sem a kereskedelmi ügyletek, sem a kereskedők az uzsora-törvény hatálya alól ki nem vétettek.

Az *„urak háza“* azonban a Reichensperger-féle indokok és azon indok alapján, hogy az uzsora-törvény a kereskedelem és forgalomra gátlólag hatna: az uzsora-törvény 14. §-ául a következő szöveget vette fel:

„Az előző szakaszokban foglalt határozatok nem alkalmazhatók oly kereskedelmi ügyletekre, melyeknél ugy a hiteltadó, mint a hiteltelfogadó kereskedő“ (1862: keresk. törv. 4., 5., 6. §-a).

Ezen előzményeket ismerve, most már biztosak vagyunk abban, hogy törvényünk 16-ik §-ának rendelkezése Reichensperger német birodalmi képviselőnek a német birodalmi tanácsban el nem fogadott inditványában foglalt elven alapul.

Nézetem szerint törvényünk e §-ának rendelkezése nem helyes. Indokul felhozom a német birodalmi tanács bizottsága által felhozott indokokat. Ezekhez még hozzáadom, hogy attól félek, miszerint törvényünk sok esetben ki fog játszatni, mert az uzsorás hitelező csak oly feltétel alatt fog kiszemelt áldozatának hitelezni, ha az előbb magát kereskedőül bejegyezteti; ezt pedig törvényeink szerint, minden önjogu személy megteheti.

A kereskedők kivételét azért sem helyeslem az uzsora-törvény hatálya alól, mert a törvény az uzsorát közérdekből korlátolja büntető törvénynyel. — Büntetőtörvényben pedig sem egyeseknek, sem társadalmi osztályoknak privilegiumot adni nem lehet.

Részemről legczélszerübbnek tartottam volna törvényünk 16. §-ának kihagyását. — De mivel ehez reményem nem volt, az

osztrák törvény alapján következő módositványt terjesztettem az igazságügyi bizottság elé: *„A jelen törvény határozatai nem alkalmazhatók oly kereskedelmi ügyletekre, melyeknél mind a hiteltadó, mind a hiteltnyerő az 1875: 37. t.-cz. 16. §-a értelmében bejegyzett kereskedő.“*

De ezen módositvány sem fogadtatott el.

Törvényünk szerint meg van engedve, hogy nem kereskedő kereskedőt uzsorás ügyletekkel kizsákmányolhasson; már pedig ha az uzsora tényálladékának kellékei közül, a többi feltételeket mellőzzük is: a szorultság kereskedőknél is előfordulhat.

MÁSODIK FEJEZET.

A hitelezési ügylet biztositásának tiltott módjáról.

27. §.

A becsületszóvali visszaélésről.

17. §. A ki kiskoruaktól, vagy olyan személyektől, a kikre nézve a becsületszóval megerősitett fizetési igéret meg nem tartása állásuk elvesztését vonhatja maga után, a 2. §. esetén kivül valamely hitelügyletből eredő kötelezettség teljesitését a becsület zálogával, becsületszóval, esküvel, vagy hasonló kifejezésekkel igérteti meg magának, és ezen igéretet az adós ellen bármely uton felhasználja: kihágást követ el, és két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ezen kihágás felett a biráskodás a kir. járásbiróságok hatásköréhez tartozik, melyeknél ezen törvényczikk 15. §-a irányadó.

Törvényünk e §-a kihágásnak minősitette azt az esetet, midőn valaki a hitelezési ügyletből eredő kötelezettség teljesitésére a becsület zálogával, becsületszóval vagy hasonló kifejezésekkel erősitett igéretet az adós ellen bármely uton felhasznál.

Az ezen §-ban foglalt eset abban különbözik, a 2-ik §-ba foglalt minősitett uzsorás ügyletek egyik esetétől, hogy a 17. §-ban a hitelező *nem uzsorás ügylet* megerősitésére kötteti le az adós becsületét, a 2-ik §-ban pedig *uzsorás ügyletből eredő kötelezettség teljesitésére.* — Természetesen ez utóbbi eset sulyosabb beszámitás alá esik, mivel ebben bűnhalmazat foglaltatik.

Ámbár az ily kifejezéseknek, minők e §-ban foglaltatnak, tulajdonképen jogi értékük nincs: mindamellett méltán sujtatik büntetéssel azon hitelező, ki kiskoruak, katonatisztek, hivatalnokok stb. ellenében ily zsarolási módot használ, mert ily személyeknél az elvállalt kötelezettség nem pontos teljesitése a legkárosabb következményeket, sőt a legtöbb esetben állásuk és társadalmi reputátiójuk elvesztését vonhatja maga után. A lelketlen hitelezők az ilyen igéreteket arra használják fel, hogy a kötelezettnek a halasztás megadásáért sulyos feltételeket szabnak.

A német birodalmi tanács bizottságának jelentésében emlittetik, hogy a tapasztalás bizonyitja, miszerint az uzsorás hitelező az adóst rábirja, hogy az adóslevélben vagy az üzlettel összeköttetésben levő valamely más iratban családjáról, állásáról, vagyoni viszonyairól, valótlanténykörülményeket és adatokat irjon be, és azok valódiságát becsületszóval erősitse meg. — Az ily adóst aztán az uzsorás fogva tartja, s nehogy tette nyilvánossá legyen: tulságos kötelezettségeket vállal magára.

28. §.

A becsületszóval megerősitett követelés átruházásáról.

18. §. Az előző §-ban meghatározott büntetés alkalmazandó arra is, ki a tényállást ismerve az ilyen módon biztositott követelést megszerzi, és a biztositást az adós ellen a jelen törvény életbelépése után érvényesiti.

E §-nak igen helyesen kitűzött czélja az, hogy az eddig ily módon keletkezett követelés átruházás utján, a tett igéretre való hivatkozással, a jelen törvény életbelépte után ne legyen érvényesithető.

A büntethetőséghez megkivántatik:

1. hogy az ily módon biztositott követelés megszerzője a tényállást ismerje; azaz tudattal birjon arról, hogy az előző hite-

lező az adóssal becsületszóval vagy hasonló kifejezésekkel igértette meg magának a kötelezettség teljesitését;

2. hogy a megszerző, bármikor keletkezett az ily ügylet, az ily módon biztositott követelését, a jelen törvény életbelépése után érvényesiti, azaz biróságon kivül vagy biróság előtt követeli.

HARMADIK FEJEZET.

A kamatokról.

29. §.

A kamatok elévülésérõl.

19. §. A kamatok elévülnek, ha a hitelező azokat három év alatt nem követeli. — Ezen elévülési határidő azon esztendő végével kezdődik, melyben a kamatok jogilag követelhetők lettek.

A jelen törvény hatályba lépése előtt lejárt kamatok tekintetében a három esztendei elévülési határidő csak azon esztendő végétől számitható, melyben ezen törvény hatályba lépett.

Törvényünk jelen fejezete oly rendelkezéseket tartalmaz, melyek tulajdonképen nem az uzsora-törvénybe tartoznak, de alkalmasok arra, hogy a polgárok eladósodását meggátolják.

A 19. §. két nevezetes rendelkezést tartalmaz.

Először kimondja, hogy a kamatok elévülnek, ha a hitelező azokat három esztendő alatt nem követeli.

Másodszor átmeneti intézkedésül elrendeli, hogy a három évi elévülési idő csak azon év végével számitathassék, melyben ezen törvény hatályba lépett. — Mindkét intézkedés szükséges volt.

Ki hazánkban az eladósodás okait figyelemmel kisérte: az előtt lehetetlen volt fel nem tünni, hogy azon körülmény, melyszerint a kamat felszaporodását 32 éves elévülési határidőnk lehetővé tette, az eladósodást igen elősegitette. — A könnyelmű adós elmulasztotta a kikötött kamatok megfizetését; az adós vagyonára leselkedő hitelező pedig megengedte a kamattartozások összehal-

mozodását, remélvén, hogy a fizetésképtelen adós vagyonát birói végrehajtás utján potomáron kezébe kerítheti.

A ministeri javaslat indokaiban többek közt felemlitetett egy eset, mely szerint valaki 150 forintot, havonként 10%-os kamat mellett vett fel kölcsön azon kikötéssel, hogy az adós azon esetre, ha a havonként lejárandó kamatot pontosan le nem fizeti: a lejárt kamat tőkésitendő, és ezután is havonként 10%-os kamat fizetendő. — A tőke a kamattal, és a kamatok kamatjával csak mintegy négy év leforgása után az 1877: VIII. t.-cz. hatályba lépte előtt pereltetvén be, a biróság 150 forint tőkéért majdnem tizenhárom ezer forintot volt kénytelen megitélni.

Törvényünk e visszaéléseknek akarta utját elvágni, midőn mind az adóst mind a hitelezőt arra kényszeriti, hogy a kamattartozásokat felgyülni ne engedjék, s azokat három év alatt kiegyenlitsék.

A miniszteri t. javaslat e rendelkezést nem tartalmazta. Az igazságügyi bizottság azonban e sorok irója, mint előadó inditványára, czélszerűnek találta törvénybe igtatni.

A miniszteri javaslat még azon rendelkezéseket is tartalmazta, hogy ha a hitelező a kamatot a kölcsönzött tőke mennyiségéig, megintés nélkül hagyta növekedni: elveszti azon jogát, hogy a tőkétől további kamatot követelhessen. — Továbbá: hogy kamatnak kamatja nem köthető ki; de a kétéves vagy régibb kamathátralékok közakarattal uj tőke gyanánt köteleztethetnek.

Az igazságügyi bizottság e rendelkezéseket kihagyta, és sem az *anatocismus conjunctusnak*, sem az *anatocismus separatusnak* szükségességét, fennálló törvényeink mellett, nem látta.*)

Az 1877: VIII. t.-czikkünk a kamatokról elég kimeritően rendelkezett, s akármint szerződtek is a felek, a biró 8%-nál magasabb kamatot meg nem itélhet. — A kamatoknak a tőke magasságáig való felszaporodását a jelen törvény lehetetlenné tette a három évi elévülési határidő megállapitásával. — Eképen mig egyfelől a kamat felszaporodhatásának gátat vetett: addig másfelől a forgalmi élet követelményeinek is eleget tett.

---

*) *Anatocismus conjunctus* akkor forog fenn, ha a lejárt kamatok a tőkéhez csatoltatnak, és az ekép előállandó összegtől kell jövőben kamatot fizetni.

Anatocismus separatus akkor áll elő, ha a lejárt kamatokból uj tőke képeztetik. A római jogban mind a kettő megtiltatott (c. 28. Cap. 4, 32.)

30. §.

A pénzintézeteknél elhelyezett betételekről.

20. §. A 19. §. határozatai nem alkalmazhatók a pénzintézeteknél elhelyezett betételekre.

A jelen §. a 19. §. határozatait nem engedi a pénzintézeteknél elhelyezett betételekre alkalmazni.

Némely hazai pénzintézet alapszabályaiban nevezetesen azon intézkedés foglaltatik, hogy a gyümölcsözés végett náluk betett pénz után esedékes kamatokat félévenként vagy évenként tőkésitik, és a tőkésitett kamat után is a rendes kamatot fizetik. — Ugy a betevők, mint a pénzintézetek kölcsönös érdeke, és az utóbbiaknak szervezése és pénzkezelése kivánja, hogy a pénzintézeteknél az anatocismusra nézve kivétel tétessék. — Ezen kivétel azonban csak azon ügyletekre vonatkozhatik, melyeknél a pénzintézet, mint a betételt elfogadó adós szerepel.

31. §.

Az 1877 : VIII. t.-cz. hatályban maradásáról.

21. §. Az 1877: VIII. t.-czikknek a jelen törvény által nem érintett intézkedései hatályban maradnak. Ugyanezen törvényczikknek 4. §-a pedig akép egészittetik ki, hogy a biró 8%-nál magasabb kamatok biztositása, vagy behajtása végett végrehajtást el nem rendelhet és nem foganatosithat.

E §-nak azon rendelkezése, hogy az 1877 : VIII. t.-czikknek jelen törvény által nem érintett intézkedései hatályban maradnak, minden kétség eloszlatása végett szükséges volt. — Az idézett t.-czikk kimeritően rendelkezik a kamatokról. — Kimondja, hogy kamat alatt nemcsak a pénzben fizetendő tartozás értetik, hanem bármely dolog, vagy haszon, melynek adására vagy teljesitésére az adós a hitelező részére a tőke visszafizetésén, illetőleg visszatéritésén kivül kötelezettséget vállal. — Kimondja továbbá, hogy mindazon esetben, melyben a jelen törvény az adóstól követelhető kamat legmagasabb összegét megállapitja, abba a kötbér üzlet-dij, megtéri-

tési összeg, és mindennemű mellék-tartozás is beszámitandó. — A 4. §. meghatározza a kamat-maximumot, kimondván, hogy 8%-nál magasabb kamat biró által nem állapitható meg. — Mindezen rendelkezések az uzsora-törvény kiegészitő részét képezik.

Az 1877: VIII. t.-cz. 4-ik §-ának kiegészitése pedig azért volt szükséges, mert külföldön nincs megállapitva semmiféle kamat-maximum. Igy például a velünk szoros összeköttetésben levő Ausztriában, nincs meghatározva sem polgári, sem uzsora-törvényben kamat-maximum, s igy az ott kötelezettséget vállalt magyar honosokat is a biróságok 8%-nál magasabb kamatokban elmarasztalták, s annak végrehajtását nálunk azon okból követelték, mert az 1877: VIII. t.-czikkben meghatározott 8%-s kamat-maximum csak a magyar biróságokat korlátolhatja. — A külföldi biróságok azon megkeresései ellen tehát, melyekben a végrehajtásnak hazánkban leendő foganatositása a 8%-nál magasabb kamat tekintetében követeltetik: e törvényes intézkedésre, hogy a biró 8%-nál magasabb kamatok biztositása vagy behajtása végett végrehajtást el nem rendelhet, és nem foganatosithat, nagy szükség volt.

NEGYEDIK FEJEZET.

A korcsmai hitelről.

32. §.

A korcsmai hitel korlátozásáról.

22. §. A vendéglőkben, korcsmákban és más italmérési helyiségekben — ide értve azon kereskedéseket is, melyek a szeszes italoknak kicsinyben eladására joggal birnak — kiszolgáltatott szeszes-italok ára iránti követelések fejében, a biróság csak az alábbi módon meghatározott összeget itélheti meg, és az ennél magasabb összeg sem az adósnak, sem jogutódának követelésébe be nem számitható.

Az összeg nagyságát saját területére nézve az illető törvényhatóság a belügyminister jóváhagyása alá terjesz-

tendő szabályrendelettel határozza meg; ez összeg azonban két forintnál kisebb és nyolcz forintnál nagyobb nem lehet.

A birói határozattal a hitelezőnek hasontermészetü minden korábbi követelése kiegyenlitettnek tekintendő, akár képezte az kereset tárgyát, akár nem.

A birói határozattal megállapitott követelés kiegyenlitése előtt ujabb hitelezésnek helye nem lehet.

Ezen §. rendelkezései azokkal szemben is alkalmazandók, kik a szeszes-italok kicsinyben eladását jogosultság nélkül gyakorolják; de e mellett őket illetőleg az eddigi eljárás és büntetés is érvényben marad.

Már e mű átalános részében előadtam, mily nagymérvű tényezője népünk eladósodásának a korcsmai hitellel való visszaélés. — A korcsmai hitel korlátlansága népünk egy részénél nemcsak a részegeskedést, de a vagyonpazarlást is előmozditja.

Igaz, hogy a részegség ellen intézkedett már az 1879-iki XL. t.-cz. a 84. és 85. §§-okban. — Az is igaz, hogy ha e törvény szigoruan végrehajtatnék: jótékonyan hatna a részegeskedési hajlam mérséklésére, s ez által a vagyonpusztitás is kisebb mérvben jelenkeznék; de igen nagy baj az nálunk, hogy sok törvény kellő ellenőrzés hiánya miatt nem hajtatik végre, és csak papiron marad.

A jelen törvénynek csak közvetett czélja a részegeskedés terjedésének meggátlása; közvetlen czélja az, hogy a korcsmai hitelnek megszoritásával a nép alsóbb osztályának vagyoni kizsákmányolása meggátoltassék. — Galicziában, hol ily irányu törvény 1877-ben hozatott, a korcsmai hitel megszoritása igen üdvös intézkedésnek bizonyult, s ha e törvény szigoruan végrehajtatik, hazánkban is tetemes javitást fog előidézni azon közgazdasági bajokon, melyeket a tőkekamatszabadság közgazdasági viszonyainkon ejtett.

A törvény létrejötte körülményeire következőket jegyzem meg.

A ministeri javaslat csak azon esetre nyilvánitotta a korcsmai adósságokat be nem perelhetőknek, ha az adós a hitelező irányában fennálló korábbi hasonnemű tartozását, a szeszes ital kiszolgáltatása előtt, nem törlesztette.

Az igazságügyi bizottság a *korábbi tartozás* kifejezését határozatlannak találta, s e helyett határozott összeget állapitott meg. — Kimondotta nevezetesen, hogy a biró a kiszolgáltatott szeszes italok ára iránti követelések fejében — bár mennyivel tartozzék is az adós — *négy forintnál* magasabb összeget sem az adós, sem ennek jogutóda ellen meg nem itélhet. — Kimondotta továbbá, hogy a birói határozattal a hitelezőnek hasonnemű minden korábbi követelése kiegyenlitettnek tekintendő, akár képezte az kereset tárgyát, akár nem. Kimondotta végre azt is, hogy a birói határozattal megállapitott követelés kiegyenlitése előtt ujabb hitelezésnek helye nem lehet.

A képviselőházban ezen §. 1883. január 31-én tárgyaltatván: voltak kik azt vitatták, hogy a korcsmai hitelt teljesen meg kell szüntetni. Ezekkel szemben helyesen mondta *Tisza Kálmán* miniszterelnök mint belügyminiszter ezeket: „E nézettel nem érthetek egyet, mert akkor csakugyan előállna az az eset, hogy a kiknek használni akarunk, azoknak kárt teszünk. — Vannak az országnak részei, a hol a munkás ember kimegy vasárnap, egy hétig haza sem jő, elviszi magával szükségletét; de bizony a munkás ember nem mindig van abban a helyzetben, hogy előre fizethessen, hanem a hét végén, a mikor munkabérét megkapta, teljesiti a fizetést. — Egy bizonyos összegig való korcsmai hitel tehát átalánosan e szempontból okvetlenül szükséges.“

E nézetet helyeselte a képviselőház nagy többsége; de az összeg mennyiségére nézve keveselte a bizottság által ajánlott négy forint maximumot.

Gróf Bánffy Béla képviselő a maximum felemelése czéljából a következő módositványt nyujtotta be: „*Az összeg nagyságát saját területére nézve az illető törvényhatóság a belügyminister jóváhagyása alá terjesztendő szabályrendelettel határozza meg. — Az összeg 2 forintnál kisebb 8 forintnál nagyobb nem lehet.*“

Még egy módositványt nyujtott be e §-hoz *gróf Csáky László* képviselő, mely igy szól: *E szakasz rendelkezései azokkal szemben is alkalmazandók, kik a szeszes italok kicsinybeni eladását jogositvány nélkül gyakorolják, de e mellett őket illetőleg, az eddigi eljárás és büntetés érvényben marad:*

A képviselőház nagy többsége mindkét módositványt elfogadta

s a jelen szakasz ehhez képest szövegeztetvén: a főrendiház által is elfogadtatott.

A jelen §. értelmében tehát a törvényhatóságokra ruháztatott a jog, hogy saját területére a belügyminister jóváhagyása aláterjesztendő szabályrendelettel meghatározza azon összeget, mely 2 és 8 forint közt a törvényhatóság területén lakó polgárok vagyoni viszonyainak, és szokásainak leginkább megfelel. — E joggal csak az önkormányzat hatásköre szélyesbittetett, s remélni lehet, hogy azzal a törvényhatóságok a saját területükön lakó honpolgárok javára fognak élni. — Aligha csalódunk ha azt hiszszük, hogy a törvényhatóságok a határozott összeg megállapitásánál nem a maximum, hanem a minimum felé fognak törekedni. Legalább a törvényhatósági közgyüléseken eddig nyilvánult nézetek arra engednek következtetést, hogy a minimumot vagy ahhoz közelálló kisebb összeget fognak megállapitani, a mely eljárás azt mutatja, hogy a törvényhatóságok a törvény intentióját helyesen fogták fel.

33. §.

A korcsmai hitelezések biztositására kötött zálog- és kezességi szerződésekről.

23. §. A 22. §.-ban érintett hitelezések biztositására kötött zálog- és kezességi-szerződések semmisek.

A törvény nem elégedett meg azzal, hogy a birót eltiltotta oly követelések megitélésétől, melyek korcsmai tartozásból erednek, és a törvényhatóságok által 2 és 8 forint közt megállapitott összeget felülhaladják, hanem semmiseknek nyilvánitotta azon zálog- és kezességi szerződéseket is, melyek korcsmai tartozások biztositására köttettek.

Igen sok visszaélés történt különösen a zálogszerződésekkel.

A lelketlen korcsmáros gyakran gabonát, lisztet, zsirt, ruhaneműt sat. adatott zálogba az iszákos emberrel, s rossz minőségű szeszes italát addig itatta vendégével, mig annak teljes értéke egészen ki nem merült. — Az ily eljárás mig egyfelől az ivásra hajlandó embert a részegeskedésre csábitotta, másfelől vagyoná-

ban megrongálta, mert a korcsmáros vendégével rendszerint ittas állapotában kettős krétával számolt, s igy zálogba adott dolga potom áron oda veszett.

A törvényaz ily eljárás-utját elvágta, mert a zálog- és kezességi-szerződéseket érvényteleneknek, semmiseknek nyilvánitotta. — Ha még is valamelyik korcsmáros zálogot merne venni: azt a biró minden kártérités nélkül, dijtalanul fogja a tulajdonosnak visszaitélni.

34. §.

A törvény kijátszása czéljából kötött szinlett ügyletekről.

24. §. A ki a 22. és 23. §§.-ok határozatainak kijátszása czéljából valamely szinlett ügylet, vagy váltó, vagy más kötelező irat, alakját használja fel: kihágást követ el, és 30 napig terjedhető elzárással, és kétszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A biráskodás ezen kihágás felett, a kir. járásbiróságok hatásköréhez tartozik.

Igen gyakran megtörtént eddig is, hogy a korcsmárosok adósleveleket, váltókat sat. állittattak ki korcsmai tartozásokról. — Miután a jelen törvény a törvényhatóságok által megállapitott összegeken felüli korcsmai tartozások megitélésétől a birót eltiltotta: méltán keletkezhetett a törvényhozóban azon aggály, hogy ezen tilalom után a haszonleső korcsmárosok majd szinlett ügyletek, váltók, vagy más kötelező iratok alá rejtik követeléseiket. — Ennek megakadályozását, esetleg megbüntetését czélozza a jelen §-ban foglalt rendelkezés; s az ily kihágásokbani eljárással a törvény a kir. járásbiróságokat ruházta fel.

Ezen §-nál megjegyzem ismételve azt, hogy a jelen törvénynek közvetlen czélja az, hogy az alsóbb néposztály vagyoni kizsákmányolását megakadályozza. Az iszákosság megakadályozása a rendőri hatóságok hatáskörébe tartozik.

Nagy befolyással lenne a nép erkölcsi és vagyoni állapota javitására, ha az 1872: VIII. t.-cz. 5. §-t a törvényhatóságok szigorubban hajtanák végre, statutnmokat hoznának a korcsmárosi

iparra nézve, s ebben kimondanák, hogy az oly korcsmárosok, kik a közbiztonsági, erkölcsiségi, közegészségi, valamint a jelen törvényben foglalt szabályokat meg nem tartják, s azok ellen ismételve vétenek: az italok eladásának üzletétől három évig eltiltatnak.

A korcsmárosokat, és más italméréssel foglalkozó egyéneket leginkább csak az iparüzlet folytatásától eltiltással lehet hathatósan büntetni.

Felemlitem itt, mikép járnak el Angliában a békebirák, kik ott az italmérési engedély megadhatásának jogával fel vannak ruházva.

Az engedély Angliában a békebirák által külön ülésben ezen záradékkal adatik: „Feltéve, hogy a kérvényező az italokat nem hamisitja meg; hogy csak is hiteles mértéket és sulyokat használ; hogy tudva játékokat és erkölcstelen magaviseletet helyiségében nem tűr; s nem engedi, hogy helyiségében megbélyegzett rossz jellemű emberek össze jöjjenek; hogy vasárnapokon helyiségét csak utasoknak nyitja meg; s hogy ott jó rendet tart“ stb.

Csak ily záradékkal adja meg az angol békebiró az italmérési engedélyt, és ha az iparos ezt megszegi: pénzbüntetéssel büntetik; ha pedig ismételve szegi meg a záradékban foglaltakat: 100 forintig terjedhető pénzbüntetéssel és az italmérési engedély visszavonásával büntetik.

Az önkormányzati és a statutárius joggal felruházott törvényhatóságaink valóban nagyobb gondot fordithatnának a korcsmákra és más italmérési helységekre.

Ez által népünk alsóbb osztálya megóvatnék az erkölcsi sülyedéstől, és vagyoni pusztulástól. — Gondoskodni kellene, hogy ez osztály más helyeken keresne szórakozást; és a ki ezen helyeken keres is szórakozást, oda kényszeritessék, hogy azt vagyoni és erkölcsi pusztulása nélkül találhassa ott fel.

35. §.

A megszállott vendégekre vonatkozó kivételekről.

25. A szállodákban, vendéglőkben, vagy korcsmákban megszállott vendégek, a szállást-adó által támaszt-

ható követelésekre, a jelen fejezet határozatai nem alkalmazandók.

A szállodákban, vendéglőkben, vagy korcsmákban megszállott vendégekre nézve, a jelen §. a hitelt teljes mérvben fenntartotta. — Nagy kényelmetlenséget okozott volna az az utasoknak, ha vendéglőben szálván, mindenért azonnal fizetniök kellett volna. — A törvény tehát czélszerűségi szempontból a vendéglőkben, és korcsmákban megszállott vendégeket a korcsmai hitel korlátozása alól kivette.

36. §.

A jelen törvény IV.-ik fejezetének évenkinti kihirdetéséről.

26. §. Ezen fejezet szövege minden községben évenként szokott módon kihirdetendő és minden italmérési helyiségben, a vendégek által könnyen látható helyen magyarul és az illető község jegyzőkönyvi nyelvén kifüggesztendő, és olvasható állapotban tartandó.

Azon vendéglős, korcsmáros, vagy italmérő, ki ezen §. rendeletét nem teljesiti, az illetékes közigazgatási hatóság által, a községi szegényalap javára, ötven forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A jelen §. czélja az, hogy a korcsmai hitel korlátozására vonatkozó fejezete a törvénynek a legnagyobb nyilvánosságra jusson. Nem elég ezt az italmérési helyiségben akárhová kifüggeszteni. A törvény megkivánja, hogy az oly helyre függesztessék, a mely helyen az minden belépő vendégnek szemébe tünjék. — Oly községekben, melyekben a község jegyzőkönyvi nyelve nem magyar, a törvény jelen fejezete magyarul és az illető község nyelvén is kifüggesztendő.

Ezen kivűl a hirdetésnek a községben szokásos módon, t. i. dobszóval, vagy falragaszok által is évenként meg kell történni.

A törvény ellen cselekvő italmérőket pedig annyiszor — mennyiszer okot adnak reá — meg kell büntetni, s a büntetéspénzt a községi szegényalap javára kell forditani.

37. §.

A jelen törvény hatályba lépéséről.

27. §. A jelen törvény egyéb részeiben azonnal, a korcsmai hitelre vonatkozókban pedig folyó évi julius 1-én lép életbe, s végrehajtásával az igazságügy- és belügyministerek bizatnak meg.

E törvény minden részeiben nem volt egyszerre életbeléptethető. Mig a törvényhatóságok közgyűléseket tarthatnak, s azokban a korcsmahitel összegét megállapithatják; mig a belügyminister ezeket átvizsgálja és jóváhagyja: addig hosszabb idő fog eltelni. — A korcsmai hitelről szóló IV-ik fejezetének hatályba lépését azért kellett f. évi julius 1-jére tenni.

A törvény három első fejezete azonban a szentesités és kihirdetés után, azonnal életbe lép.

Budapest, 1883 Nyomatta Hornyánszky Viktor.